

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Хто ён (яна), беларускі Юшчанка

Тэма нумару.

старонка 3

Бел-чырвона-белая зямля

Рэпартаж з Салігорску.

старонка 5

Алена Попчанка і Руслан Салей

Грошы перадусім.

старонка 6

Войчанка і зоркі

Не жыве вялікі беларускі
пляркатыст.

старонка 2

Між намі і Богам

Гутарка з айцом Аляксандрам Надсанам

Старонкі 8—9.

Рука Масквы

Юры Хадыка пра тэразызм.
Старонка 11.

Усё таўсцее тая кніга

Новае выданьне Чырвонай кнігі.
Старонка 15.

Дзвюхступеньчатая прафэсары

Новыя навуковыя званьні.
Старонка 2.

На сем калядных вечароў

У наступным, калядным нумары
«Нашай Нівы» будзе
надрукаваная традыцыйная
падборка «Сем апавяданняў на
сем калядных вечароў».

Апошні тыдзень падпіскі

Падпісны індэкс «Нашай Нівы»
63125. Падпіску прымаюць на
любой пошце, а ў Менску — і на
шапкі «Белсаюздруку». Цана на
месяц — 3820 рублёў на поштах
або 3530 рублёў на шапкі
«Белсаюздруку». «Наша Ніва» з
Новага году — гэта 24 старонкі
без чужога слова штотыдзень.
Дык падпісайся!

«НН» і «ARCHE» ў Берасьці

22 сьнежня ў Берасьці адбудзецца
сустрэча з нашаніўцамі
і архэўцамі. Пачатак а 18.00,
у абласной бібліятэцы (бульвар
Касманаўтаў, 48). У Берасьце
прэсудуць рэдактар «ARCHE»
Валер Булгакаў, пэат Андрэй
Хадановіч і сьпявак Зьміцер
Бартосік. Гаворка пойдзе пра
гарачыя пытаньні нашага жыцця.

Новая хваля арыштаў

Арышт гендырэктара наваполацкага нафтавага гіганту «Нафтан»
Канстанціна Часнавіцкага адбыўся яшчэ 8 сьнежня. КДБ
афіцыйна паведаміў пра гэта толькі праз тыдзень — 14 сьнежня.

Часнавіцкага і в.а. камэрцыйнага
дырэктара ААТ «Нафтан» Сяргея
Мартынава абвінавачваюць паводле
арт.210 ч.4 КК (раскраданьне
праз злоўжываньне службовымі
паўнамоцтвамі ў асабліва буйных
памерах). Гэта пагражае ім пазбаў-
леньнем волі на тэрмін ад 8 да 15
гадоў з канфіскацыяй маёмасьці й
пазбаўленьнем права займаць пэ-
ўныя пасады.

Часнавіцкага й Мартынава зат-
рымалі ў рамках разбору справы
былога камэрцыйнага дырэктара
прадпрыемства Зьмітра Бандарчу-
ка, які сядзіць у следчым ізалята-
ры КДБ з кастрычніка. Ідзеца аб
продажы зацікаўленым фірмам на-
фтапрадуктаў па заніжаных цэнах
за незаконнае ўзнагароджаньне.
Магчыма, затрыманьне «нафтанаў-
цаў» зьвязана са справай Галіны
Жураўковай — былой кіраўніцы
спраў прэзыдэнта. У яе справе фігу-
руюць кантракты з «Нафтанам».

Прэсавы сакратар КДБ Аляксан-
дар Базанаў адзначае, што сувязь
паміж справамі Жураўковай і Час-
навіцкага толькі ў тым, што іх вядзе
адна служба — управа эканамічнай
бесьпекі, ды ў наяўнасьці «нафтава-
га сьледу». Што праўда, гэтаму
крыху пярэчыць нядаўняя заява ў
Вярхоўным Судзе былога намесь-
ніка гендырэктара фірмы «Белая
Русь» Аляксандра Мурашкі: ён
прызнаў, што пры падпісаньні на-
фтовых кантрактаў з замежнымі
партнэрамі ставілася ўмова пераліч-
ваць у сярэднім па аднаму даляру з

кожнай завезенай у Беларусь тоны
нафты на афшорныя рахункі. Нафту
перапрацоўвалі на «Нафтале».

Паводле прагнозу «Белнафтахі-
му», за 2004 г. прадпрыемства мае
перапрацаваць 9,2 млн т расейскай
нафты (асноўныя пастаўшчыкі —
«Сургутнафтагаз», «Лукойл», «Рас-
нафта», «Юкас»).

У Наваполацку весткі пра арышт
Часнавіцкага распаўсюдзіліся ім-
гненна. Пачалі шырыцца й чуткі
пра тое, што Часнавіцкі працягвае
выконваць свае дырэктарскія абавязкі.
Паспрыяла гэтаму поўная
аналёгія з сытуацыяй 2002 г. Тады
на пачатку году Часнавіцкага такса-
ма затрымлівалі. Адбылося гэта на
тле актывізацыі расейскага «Лукой-
лу» ў справе актываваўнаўня бела-
рускага «фамільнага срэбра», і Час-
навіцкі перашкаджаў прыходу рас-
сейскай фірмы на «Нафтан». Потым
усе абвінавачаньні з яго зьнялі.

Прэзыдэнт «Лукойлу» Вагіт
Алякпэраў па-ранейшаму зацікаў-
лены ў наваполацкім прадпрыем-
стве — найбуйнейшым падаткап-
латніку Беларусі. Пра гэта ён заяў-
ляў на пачатку 2004 г. падчас пера-
моў з прэм'ер-міністрам Сяргеем
Сідорскім. Ня выключана, што
Часнавіцкі стаў ахвярай чарговай
вайны за перадел сфэраў уплыву.
Некаторыя назіральнікі прагназу-
юць, што затрыманьне Часнавіцка-
га — толькі першы акт у цэлай сэ-
рыі арыштаў, і зьвязваюць яго з
прыходам новага кіраўніцтва КДБ.

Аркадзь Шанскі

3 ПОШТЫ РЕДАКЦЫ

Parol — mova

Apozycyjnyja asiarodki chutka buduć razahnanyja. Stojący na parozie padpolla, nam treba damowicca pra parol. Im moža być tolki adzin — mova.

Henik Łojka, mastak, Miensk

Неразгаданыя таямніцы
Сяргея Войчанкі

Памятаю, з якім зачараваннем узіраўся я калісьці зімовым вечарам ля Опэры ў афішы «Дона Карлоса» і «Казак Гофмана». У іх было нешта надзвычайнае, таямнічае. Культурна выкананьня, філіграннасьць дэталей і нечуваная ў тыя векапымныя 1980-я свабода... Сюрэалістычныя паводле стылю, яны ўспрымаліся цалкам неразгаданымі для савецкае эпохі.

Памёр Сяргей Войчанка. Кожны з нас, каму пашчасціла жыць у Беларусі, добра знаёмы з ягонай творчасцю, хоць ня ўсе ведалі, што запамінальныя афішы — ягоныя. Малюнкi, плякаты, карціны Войчанкі можна было ўбачыць на старонках «Крыніцы» ды «Бярозкі», на тэатральных афішах, у кнігах «Мова. Знаёмая незнаёма» Нормана ды «Як выбіраюць імёны» Івашковай. Сваю першую мастакоўскую ўзнагароду Войчанка атрымаў адразу, як выйшаў са сцэнаў Тэатральна-мастацкага інстытуту ў 1984 г., за нізку плякатаў «Гісторыя Менску».

Вобразы ягоных палітычных і каліяпалітычных мастакоўскіх іранізмаў засядалі стромкаю ў людзкой сьвядомасьці. Пацыфісцкія й экалагічныя ягоныя плякаты сталіся клясыкай.

Праз увесь час ягонае імя стаяла побач з імем Уладзімера Цьсьлера, з якім зьвёў яго лёс яшчэ падчас вучобы. Слава прыйшла да іх вельмі рана: яны паспелі стаць ліўэратамі яшчэ «ўсесаюзных» конкурсаў плякатаў. Яшчэ на самым прадвесні «перастройкі» іхны вобраз Маркса ды галіўся брытваю Gilette, атрымаў усавешчваную вядомасьць. Літаральна за месяц да сьмерці Сяргея Войчанкі адбылася й іх супольная выстава на парыскім Манмартры.

Войчанка з Цьсьлерам захапіліся поп-артам, пераўвасабляючы клясычныя брэндзы ва ўласныя. Іхны праект «Дваццаць з ХХ», што ўяўляў сабою дваццаць яек, якія сымбалізавалі стылі самых выбітных твораў мінулага стагоддзя, меў незвычайны, хая і спрэчны, поспех.

Менш вядома аказалася асабістая творчасць Сяргея Войчанкі як жывапісца. Ягоныя «Рыба», «Насарог» ды «Чарапахы», а таксама «Кітайскі квартал», «Чынгісхан» застануцца ў гісторыі мастацтва праз той жа досягчы і напуюненасць зашыфраванымі прыпавессямі, пароль да якіх так і застаецца неразгаданым.

СХ

In memoriam Сяргея Войчанкі — старонка 7.

Дзвюхступеньчатыя
прафэсары

Прафэсарскае званьне ў Беларусі неўзабаве будзе прысуджаць сам прэзыдэнт. Пра гэта расказаў старшыня Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Анатоль Рубінаў пасля сустрэчы з Лукашэнкам. Прафэсараў сёння ў Беларусі каля 1300 чалавек. З іх шэрагаў будуць вылучаны «апорныя пункты», якія маюць рухаць наперад навуку ва ўнівэрсытэтах. Гэтыя навукоўцы, такім чынам, маюць стаць «прафэсарамі другой ступені» — больш высокай, чым звычайная, свосааблівымі акадэмікамі паза акадэміяй. Уганараваныя такім чынам будуць каля 250 прафэсараў. Квоты на званьне будуць вылучаны ўсім ВНУ краіны. Ім будуць плаціць вышэйшыя заробкі і г.д. А калі хто «аказваецца недастойны» такога званьня, у такога прэзыдэнт будзе мець права яго забраць.

Акадэмік Радзін Гарэцкі, да якога «НН» звярнулася з

просьбай пракамэнтаваць сытуацыю, ахарактарызаваў новаўвядзеньне як мітусню: «У нас нармальнае сыстэма навуковых званьняў і ступеняў. Гэтыя новаўвядзеньні ніяк ня будуць спрыяць разьвіццю навуцы, а толькі адцягнуць ад навуковай дзейнасьці. Людзі будуць болей дбаць пра тое, каб трапіць у ласку, а не працаваць». Як адмоўны прыклад падобных адміністрацыйных пэртурбацый нядаўняга часу, якія не апраўдалі сябе, Гарэцкі назваў увядзеньне інстытуту ардынарных прафэсараў у суседняй Расеі.

Інстытут «новых прафэсараў» — не адзінае навіна ў навуковай сфэры. Палітыка «перніка» ўдала спалучаецца з палітыкай «бізна». Месяц таму зьявілася новае Палажэньне аб прысуджэньні вучоных ступеняў і навуковых званьняў, якое мае ўвайсьці ў сілу з 23 лютага 2005 г. Новы дакумэнт увядзе абсалютна новае правіла: Прэзы-

дыюм ВАК можа пазбавіць навуковага званьня за «вызначанае судом зьдзяйсненьне ўчынкаў, несумяшчальных з пэдагогічнай дзейнасьцю». Як уплывае непэдагагічны ўчынак на навуковую дзейнасьць, на навуковыя адкрыцьці? Прафэсар Мікалай Крукоўскі параўноўвае гэтую норму з забаронай на прафэсію ды растлумачыць яе імкненьнем распаўсюляць за неўпадабнымі.

Яшчэ адзін крок у гэтым кірунку — загад Міхаіла Мясніковіча па Акадэміі навук №49 ад 15 чэрвеня 2004 г. Хоць датэсца ён яшчэ пачаткам лета, супрацоўніцаў НАН Беларусі пачалі знаёміць з ім зусім нядаўна. Так, у Інстытут гісторыі загад паступіў толькі 26 лістапада. Дакумэнт, падпісаны Мясніковічам, фактычна ўводзіць цэнзур у Акадэмію. Згодна з ім, усё (!) матэрыялы супрацоўнікаў НАНБ, якія накіроўваюцца ў адкрыты друк ці для публікацыі за мяжой, павінны

«Мы абаранілі навукоўцаў, вызначыўшы, у якіх выпадках іх можна пазбавіць ступеняў», — заявіў Анатоль Рубінаў на прэс-канфэрэнцыі 15 снежня.

разглядацца адмысловымі экспэртнымі камісіямі. Тлумачыцца гэта захаваньнем дзяржаўнай таямніцы. Можна знайсці падставы для захаваньня дзяржаўнай таямніцы ў інстытуце ядзернай фізікі, але ў інстытуце літаратуры?.. Для іх такі загад выглядае не іначай як аднаўленьне цэнзуры. Эрэнты, супрацоўнікі гэтых інстытутаў спадзяюцца, што загад усё ж застаецца толькі на паперы.

Аркадзь Шанскі

ПРАЦЯГ ТЭМЫ

Палуніны прызнаныя вінаватымі

У чацьвер суд Цэнтральнага раёну Менску вынес прысуд былым супрацоўнікам міліцыі Васілю і Івану Палуніным, якіх абвінавачвалі ў вымаганьні грошай у асабістага кіроўцы Шэймана Аляксандра Богдана («НН», №46). Бацьку і сыну далі па пяць год калёніі кожнаму з канфіскацыяй маёмасьці. Максы-

мум па гэтым артыкуле КК — восем год. Пад варту іх узялі адразу ж пасля абвешчваньня прысуду. Цяпер Палуніны знаходзяцца ў сьледчым ізалятары на Валадарскага.

Перад вынясьленьнем прысуду абвінавачваным далі права на апошнія слова. Палунін-старэйшы, падпалкоўнік у адстаўцы, адзначыў, што за 1,5 году, якія вялася гэтая справа, яго сям'я і ён асабіста страцілі ўсё: працу, здароўе (сп.Палунін вымушаны быў стаць на ўлік да псыхіятра), грошы і аўтамабіль, які канфіскавалі. Палунін-малодшы звярнуў увагу суда на тое, што ў той дзень, калі на яго быў зьдзейснены наезд, ён выконваў свой службовы абавязак.

Абарона збіраецца падаваць скаргу.

Сяргей Будкін

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

«Крамбамбуля»
едзе ў тур

У клубе «Сфэра» прайшла VIP-прэзэнтацыя дыску «Радые Крамбамбуля 0,33FM». Журналісты гралі ў боўлінг і дугуставалі напоі, музыканты прэзэнтавалі сваю FM-хвалю, складзеную з альбомаў «Святочны», «Усходні» і «Международны». Зь сэрэдзі «Крам-

бамбуля» выпраўляецца ў калядны тур. 15 снежня ў іх канцэрт у Горадні (абласная філярмонія), 16 — у менскім клубе «Рэактар», 17 — у Мінску (клуб «Вэзувій»), 18 — Мазыр (клуб «55»), 19 — Гомель (клуб «Адрэналі»).

Каханак
яе вялікасьці

У пятніцу, 17 снежня, адбудзецца прэзэнтацыя кнігі гістарычнай прозы Уладзімера Арлова «Каханак яе вялікасьці». Удзел возьмуць сябры і калегі пісьменьніка. Засылаюць беларускія барды, жывы аўтар дасьц аўтограф. Пачатак а 18-й гадзіне ў вялікай залі Дому літаратараў (Фрунзэ, 5). Уваход вольны.

УЛАДЗІМЕР АРЛОВ

«Я што, людзей
выкрадаў?»

13 снежня Эўразьвяз забараніў уезд у краіны ЭЗ старшыні Цэнтравыбаркам Лідзіі Ярмошынай і камандзіру менскага АМОНу Юр'ю Падабеду. Першую ў Эўропе лічаць вінаватай у масавым фальшаванні волевыяўленьня выбарцаў 17 кастрычніка, другая — у неамагчэваньні жорсткасці пры разгоне ўдзельнікаў мірных палітычных пратэстаў, у прыватнасьці, зьверскім зьбіцьці Анатоля Лябедзькі.

Камэнтуючы гэтыя маральныя санкцыі Эўропы, Лідзія Ярмошына правяла паралелі між сабой і кіраўніком украінскага Цэнтравыбаркаму: маўляў, за выкарыстаньне адміністрацыйна-вынаватых рэбят тых, хто проста фіксуе пратаколы.

Юры Падабед у інтэрв'ю радыё «Свабода» быў больш эмацыйны: «За што? Я што, удзельнічаў у выкраданьні людзей?.. А чаму не пакаралі камандзіра спэцпадраздзяленьня «Кобра», калі пазалетас у часе «венскага вальсу» антылялібастаў так разганялі?.. Ці кр'ядна мне? Шкада, што цяпер парушацца адносіны зь славякамі Польшчы і Літвы. Да такой славы я не імкнуўся... Ёсьць людзі, якія выконваюць замову, і ёсьць людзі, якія выконваюць загад. Мая задача — выконваць загады».

Юры Падабед (са сьпіны) упершыню апынуўся на месцы тых, каго караюць. Фота зробленае 21 ліпеня ля аўтобуска, нашпільванага «зуброўцамі».

Прагрэс Беларусі тэрмізічна праз адсутнасць палітычнае альтэрнатывы. Есць Лукашэнка, а хто замест яго? На гэтае пытаньне няма адказу, а таму, як гэта некалі гаварылася, мноства застойныя зьяві ў грамадзкім жыцці.

19 сьнежня на сходзе экс-кандыдатаў у дэпутаты палаты прадстаўнікоў мае быць прэзэнтаваная канцэпцыя выбару лідэра дэмакратычнай апазыцыі-2006.

Большасць актывістаў апазыцыі на гэты раз сапраўды чакаюць зьяўленьня не «тэхнічнага кандыдата», а лідэра. Якога, бадай, няма ад часу ад'езду Янона Пазыняка з палітычнай сцэны й раптоўнае сьмерці Генадзя Карпенкі.

Тыя, хто хоча выбараньня «сярэдняга арыфмэтычнага», адзінага кандыдата на адну кампанію, Ганчарыка №2, рыхтуюць гэтак чалавек не найлепшы лёс. Бо яго, магчыма, чакаюць ня выбары, а турма. А вось хто з нашых прэтэндэнтаў на лідэрства здольны застацца лідэрам, заўважным нацы, нават у турме?

Нейкі пажоны рабочы, як Валэнса? Інтэлектуал, як Гавэл? Нашчадак вялікага роду, як Су Джы? Ці экс-урадовец, як Юшчанка?

Хто ён (яна), беларускі Юшчанка

Палітычныя лідэры адказваюць на пытаньні «НН»

«НН»: Ці лічыце вы магчымым зьяўленьне ў Беларусі новага народнага лідэра?

Наталья Машэрава: Толькі ня трэба казаць пра «беларускага Юшчанку», пэрсаніфікацыя тут няслухная. У кожным грамадстве лідэры зьяўляюцца ўвесь час. Толькі паўмёртвае грамадства ня можа на

пераломным этапе нарадзіць народнага лідэра. Пры канцы мінулага стагодзьдзя да ўлады прыйшоў Аляксандар Лукашэнка, які ў той гістарычнай сытуацыі быў народным лідэрам. Важна, каб народны лідэр заставаўся народным на працягу ўсяго свайго кіраваньня.

Сяргей Каліжнік: Гэта абудзёцца

ў найблэйжышай паўгоду. Толькі аб'яднаньне намаганьняў вакол аднаго цэнтру можа мець посьпех. Беларусі грамадства даўно гатовае да зьяўленьня лідэра на чале сілаў, якія зьдзейсьняць перамены. Але гэта не абудзёцца ў выніку таго, што нехта назаве лідэра ці ён сам абвесьціць сябе лідэрам. Ён зьявіцца ў ходзе практычнай работы з насельніцтвам, калі палітыкі змогуць давесці свае здольнасьці гуртаваць вакол сябе людзей. Магчыма, гэты чалавек будзе вылучаны супраць уласнага жаданьня, але праз свае высокія ма-

ральныя якасьці ён ня зможа адмовіцца ад місіі, якую яму прапануе грамадства і палітычная эліта.

Уладзімер Колас: Прыйдзецца рана ці позна з гэтым вызначыцца, хоць гэта шмат каму і не падабаецца. Таму трэба зыходзіць з рэаліі, а рэаліі такія, што безь недахопаў у нас толькі адзін чалавек — Лукашэнка. Таму калі такі лідэр пачне ўзьнімаць, дык Аляксандар Рыгоравіч нават і не паспые зь ім нічога зрабіць, бо зь лідэрам разьбірацца сваё роднае апазыцыя.

Працяг на старонцы 4.

АПАЗЫЦЫЯ РЫХТУЕЦЦА да перадвыбару ў атмасфэры рэзкага ўзрастаньня ціску. На фота: у панядзелак супрацоўнікі КДБ трэсьлі кватэру, у якой працавалі сацыялягі зь Незалежнага інстытуту сацыяльных, эканамічных і палітычных дасьледаваньняў.

ВУЛІЧНЫЯ ПРАТЭСТЫ застаюцца самай даступнай формай палітычнае дзейнасьці. На фота: у Дзень правоў чалавека 10 сьнежня ўдзельнікі Ланцугу неабаякавых людзей абклеілі ўваход у будынак КДБ партрэтамі зьніклых палітыкаў.

Як будучь выбіраць лідэра апазыцыі

Міжпартыйная экспэртная група распрацавала канцэпцыю выбару адзінага кандыдата ад апазыцыі на наступныя прэзыдэнцкія выбары. Вось яе галоўныя пункты.

Распрацоўшчыкі праграмы зыходзілі з таго, што для перамогі патрэбнае адзінства ўсіх дэмакратычных сілаў. Патрэбны адзіная каліцыя, адзіная стратэгія і адзіны кандыдат. На думку аўтараў, ня трэба баяцца, што ўлады разгоруць кампанію яго дыскрэдытацыі альбо пойдуць яшчэ далей, нават за рамкі закону. Грамадства павінна ведаць кандыдата, толькі ў гэтым выпадку яно будзе сымпатызаваць яму і на любы ціск уладаў адказаць абурэньнем. Для гэтага грамадзяне павінны быць палітызаваныя і актывізаваныя задоўга да выбару, кажа

канцэпцыя. Народ павінен быць гатовы выбіраць на абарону сваіх галасоў ня толькі пасля фальшаваньня вынікаў выбару. У выпадку, калі адзіны кандыдат ня будзе зарэгістраваны, людзі таксама павінны быць гатовы выбіраць на яго абарону на вуліцы. Неабходнай умовай для гэтага зьяўляюцца наяўнасьць трываллага эмацыянальнага кантакту кандыдата з выбарцамі.

Кампанія выбару лідэра павінна быць максымальна адкрытай, галоснай, справядлівай. Пра кандыдата павінны даведацца мільёны, таму неабходна наладзіць эфэктыўную камунікацыю з грамадствам. Дэмакраты гатовыя зрабіць стаўку толькі на кандыдата, упэўненага ў перамоце, гатовых рашуча абараняць яго і натыкнуць іншых абаронцаў.

Хто будзе вызначаць кандыдата? На сёньняшні дзень прапановаліся

два варыянты — «экспэртны» і масавы. Першы дазваляе зрабіць выбар больш апаратыўны — з удзелам кіраўнікоў партыі, палітолягаў ці саміх кандыдатаў.

Другі значна больш працаёмкі, ён прадугледжвае пэрыядычныя сацыяльна-пэдагагічныя дэбаты з кандыдатамі і, нарэшце, перадвыбары. Затое другі шлях забяспечвае шчырую падтрымку вялікай колькасьці выбарцаў, бо яны пазнаёмяцца з кандыдатам і будучь адчуваюць свой непасрэдны ўнёсак у ягонае вызначэньне. Усялякае супрацьдзеянне ўлады тады будзе працаваць на карысьць кандыдата, бо будзе ўспрымацца як супрацьдзеянне народнай волі.

Міжпартыйная група схіляецца да масавага варыянту. Бо толькі ён можа выявіць чалавека, здольнага пераконваць людзей. Прапануецца, каб кандыдата маглі выяўляць

партыі, абласныя канфэрэнцыі дэмакратычных актывістаў. Могуць прапаноўваць сябе і самавылучэнцы, але для гэтага ім трэба будзе прадставіць ініцыятыўную групу ў складзе ня менш за 1000 чалавек. Таксама мяркуецца стварыць з аўтарытэтных людзей грамадзкую выбарчую камісію, што будзе рэгістраваць кандыдатаў і сачыць за справядлівым падлікам галасоў. Выбар кандыдатаў мае ажыццяўляцца галасаваньнем у кожным вялікім горадзе, дзе толькі можна будзе такое галасаваньне арганізаваць.

Такая канцэпцыя ідэальна спрацавала б у 2001-м, але цяжка ацаніць, наколькі яна рэалізавальна цяпер, калі прастора свабоды і публічнай дыскусіі звужаецца, як шыграванава скура, падчас кожнай палітычнай кампаніі.

АЛ; МБ

У Менску новы біскуп

14 сьнежня Папа прызначыў дапаможным біскупам для Менска Магілёўскай архідыяцэзіі біскупам Антонія Дзіам'яну, які дагэтуль шэсьць гадоў выконваў тую ж функцыю ў Горадні. Цяпер у Менску зноў будзе каталіцкі біскуп, які добра гаворыць па-беларуску.

Лукашэнка на адпачынку?

У аўторак Аляксандар Лукашэнка нечакана паляцеў у Казахстан, хоць на гэты дзень у яго быў прызначаны шэраг рабочых сустрэч. Афіцыйныя крыніцы ўстрымліваюцца ад камэнтароў. Паводле неафіцыйных звестак радыё «Свабода», прэзыдэнт зьехаў на тыднёвы адпачынак на знакаміты гарналыжны курорт «Шымбулак».

Вынікі зьезду мастакоў

XVIII зьезд Саюзу мастакоў скончыўся ў Менску. Асноўная праблема, якая турбуе мастакоў — высокія выдаткі на арэнду майстэрняў і выстаўных залаў. Старшынём саюзу зь перавагай у 3 галасы перабыраў Уладзімер Басалыга. Канкурэнцыю яму складалі колішні старшыня Саюзу Генадзь Буралкін і малады скульптар Аляксандар Драней.

У Літву за 5 эўра

МЗС Літвы прапанаваў зьнізіць кошт усіх візаў для грамадзянаў Беларусі з 20 да 5 эўра. Таксама плянуецца адмяна дадатковай платы за тэрміновае афармленьне візы і ўвядзеньне шматразовых візаў на тэрміны 2 і 3 гады. Гэтыя прапановы цяпер разглядаюцца ў МЗС Беларусі. З 24 сьнежня па 10 студзеня жыхары памежных раёнаў змогуць пераскаць мяжу ў спрошчаным рэжыме ў шасьці пераходных пунктах, закрытых пасля далучэньня Літвы да Эўразьвязу.

Шушкевічу — 70

15 сьнежня Станіславу Шушкевічу споўнілася 70 гадоў. Паводле некаторых звестак, на свой юбілей ён разам з жонкай па запрашэньні амэрыканскага боку знаходзіцца ў ЗША. Рэдакцыя «НН» далучаецца да віншаваньняў.

Малады Фронт апячаталі

У Жодзіне 13 сьнежня апячаталі кватэру, што здымала мясцовая суполка незарэгістраванага Маладога Фронту. Раней лідэра жодзінскіх маладафронтаўцаў Паўла Красоўскага выключылі з пэдагагічнага ўнівэрсытэту, калі той адбываў арышт за ўдзел у акцыі 17 кастрычніка.

Прэмія для беларускіх журналістаў

У аўторак у Страсбургу Беларускай асацыяцыі журналістаў уручылі прэмію імя Сахарава «За свабоду думкі 2004». Жанну Літвіну старшыню Эўрапарлямэнту Ёсэп Барэль прывітаў па-беларуску. 50 тыс. эўра ўжо пералічаны на рахунак Асацыяцыі, але журналісты ня ведаюць, ці ўлады дазваляць імі скарыстацца.

Бжазінскі пра Беларусь

Амэрыканскі палітоляг Зьбігнеў Бжазінскі ў інтэрв'ю прэс-цэнтру «Харты'97» выказаў упэўненасьць, што «гістарычнае паскарэньне» Ўкраіны (паяднаньне нацыянальнае і дэмакратычнае ідэі) неўзабаве закрэпе ў Беларусі. «Я абсалютна ўпэўнены, што ўрэнне на толькі Ўкраіны, але і расейцы, і беларусы стануць часткай вялікай Эўропы», — заявіў Бжазінскі.

АТ; БелаПАН, радыё «Свабода»

Хто ён (яна), беларускі Юшчанка

Працяг са старонкі 3.

Адразу зьявіцца нехта, хто захоча расказаць грамадзкасці ўсю праўду пра гэтага чалавека, і нашы родныя незалежныя выданні гэтую праўду будуць тыражаваць. Вось чаму лідэр дагэтуль не з'явіўся. Да таго ж, ёсць яшчэ і тыя, хто і сам ня можа, але хоча, і другім не дае. Гэта другая прычына адсутнасці лідэра. А людзей, якія могуць прэтэндаваць на гэтую ролю, хапае.

Анатоль Лябедзька: Чаму не? Мы ж ня нейкая бязлюдная выспа і ня тундра. У нас дзесць мільёнаў людзей. Натуральна, што нельга закласці некалькі індывідаў у інкубатар і праз год-два атрымаць лідэра. Для гэтага патрэбна адпаведная сітуацыя. Цяпер ёсць два асноўныя падыходы да вырашэння гэтай праблемы — абраць лідэра ці прызначыць. Абодва маюць права на жыццё.

«НН»: Якія якасці павінен валодаць лідэр?

Наталья Машэрава: Часнасць. І перад людзьмі і перад самім сабой. Ён павінен быць наватарам, не баіцца мяняць састарэлае і ісці наперад. Ён мусіць быць дыпламатам, які будзе ствараць кампрамісы, каб атрымаць выгаду для краіны, але й не згубіць нацыянальнае «я» ды дзяржаўнасць. Лідэр павінен забыцца на сябе, жыць не для сябе, а толькі дзеля сваёй краіны і свайго народа. Гэта дар Божа.

Сяргей Калякін: Першапачаткова палітычнай адказнасцю. Ён павінен умець ня толькі генэраваць ідэі, але й рэальна гуртаваць людзей вакол супольнай справы, арганізавана практычна праца. Таксама ён павінен мець імідж прыйсцельнага чалавека, які трывае слова.

Уладзімер Колас: Узровень сем'янін, розніца між семінамі і чатыры, у акупірацыі гэтак давайце? Не, тут павінен быць іншы крытэры. Гэты чалавек павінен засведчыць сваю здольнасць рабіць справу, а ня толькі мянціць языком. Ён павінен засведчыць сваю прыхільнасць да пэўных каштоўнасцяў — незалежнасці Беларусі, беларускай тоеснасці, арыентаванасці на дэмакратычныя

цывілізаваныя маральныя ўстановы. Гэта павіна быць асоба, якая не вагаецца і не мяняе сваіх пазыцый.

Аляксандр Дабравольскі: Перш за ўсё, добрым пацуючым гумару. Гэта ня так ужо і сьмешна, бо цяперашні прэзідэнт ім не валодае. Пры гэтым ён не зьяўляецца і сур'ёзным чалавекам. Калі лідэр будзе з гумарам, тады ён будзе ведаць, што ня ўсё ён можа, ня ўсё разумее, ня ўсё яму Богам дадзена. Таксама лідэр павінен быць прыхільнікам незалежнасці, дэмакратыі, павяжаць волю народу і даць народу права выбіраць сабе ўладу ды мяняць яе пры неабходнасці. Гэта павінен быць чалавек, які здольны кіраваць краінай, мае досвед кіравання людзьмі.

Анатоль Лябедзька: Ён не павінен быць хворы на ўладу. Таму ў першую чаргу лідэр павінен пранавасаць стратэгію канстытуцыйнай рэформы, якая пераарыентуе на паўнамоцтвы. Лідэр таксама павінен мець здольнасць ісці да канца. Патэнцыйнага кандыдата павіна хапіць на ўсю дыстанцыю.

«НН»: Якую галоўную ідэю лідэр прапанаваць беларусам?

Наталья Машэрава: Наша краіна — найлепшая ў свеце!

Сяргей Калякін: Сувэрэнітэт, дэмакратыя, дабрабыт народа.

Уладзімер Колас: Пакліканне нашага пакалення — пакончыць з апошняй дыктатурай у Еўропе. Далей таксама нічога ня трэба вынаходзіць — Беларусь еўрапейская, цывілізаваная, дэмакратычная, замаяжная, адкаваная краіна. Вось мэта. І як яе дасягаць — таксама вядома. Канчаць з хлуснёю, прапагандай, карупцыянасцю, значынасцю на дзяржаўным узроўні. Будаваць сыстэму незалежных медыяў, падзелу ўлады, дэмакратычных свабод.

Аляксандр Дабравольскі: Вяртанне нашай краіны на шлях еўрапейскага дэмакратычнага развіцця. Людзі ўжо ўбачылі, што яны страцілі свабоду і няшмат атрымалі ўзамен.

Анатоль Лябедзька: «Беларусь — наш дом у эўра-

пейскім квартале». А яшчэ — «Зрабі сабе гаспадаром».

«НН»: Гэта будзе «лідэр кампрамісу» ці «лідэр праўды» ў дачыненні да ўлады, сённяшняй апазіцыі і г.д.?

Наталья Машэрава: У Беларусі лідэр праўды не спраўдзіцца. Гэта павінен быць чэсна абраны лідэр. На гэта беларусы пойдуць. Нельга іх ставіць на два франты — з гэтага нічога ня выйдзе.

Сяргей Калякін: Падыход будзе комплексны, чорна-белай фарбы ня будзе. Праўда супраць таго, што сёння дрэнна, ня будзе ўсёраз буральным. Па нейкіх пытаннях гэта будзе жорсткі пратэст, па другіх — кампраміс, а па трэціх — падтрымка і захаванне нармальнай бокаў сённяшняй сітуацыі.

Уладзімер Колас: Жыццё пажажа. Хацелася б, каб гэта быў лідэр, які сымбалізуе кампраміс. Каб усе нашы дэмакратычныя сілы ператварыліся ў каманду гэтага лідэра. З уладамі, на якіх жаль, усе намагаюцца распачаць цывілізаваны дзялёк плёну не прынеслі. Тым больш трэба кансалідавацца, каб прадстаўляць альтэрнатыву ўладнай камандзе.

Аляксандр Дабравольскі: Каб перамагчы, гэта павінен быць лідэр праўды. А пасля ў яго павіна хапіць розуму і сілы волі стаць лідэрам усіх людзей у Беларусі, каб рухацца наперад да дэмакратыі і еўрапейскіх каштоўнасцяў. Таму гэта павінен быць моцны чалавек, але пры гэтым не такі, які хацеш бы захіпаць уладу любым шляхам. Існуе думка, што чалавек, які жадае ўлады больш за ўсё на свеце, мае большыя шанцы на перамогу. Але другі Лукашэнка Беларусі не патрэбны.

Анатоль Лябедзька: Ён павінен быць чалавекам, які будзе здольны будаваць масты, а не бар'еры паміж імі. Схіляюся да першага.

«НН»: Ці абавязкова лідэр прыйдзе з кола вядомых палітыкаў?

Наталья Машэрава: Ён можа з'явіцца з любой іншай сферы. Але народны лідэр павінен быць здольным зрабіцца палітыкам і валодаць дарам кіравання, арганізатарства. Змены адбудуцца толькі па волі тых людзей, якія ўсвядомілі патрэбу ў такіх зменах. А гэта — сталая грамадзянская супольнасць, якую нам з вамі яшчэ будаваць ды будаваць.

Сяргей Калякін: Можа быць усе. Магу сказаць толькі адно — гэты чалавек зьявіцца ў Беларусі. Я ня веру ў Адамкуса на беларускай зямлі. Але я ня думаю, што ён зьявіцца зь ніадку. Гэты чалавек ужо сёння вядомы людзям, магчыма, ня як палітык, а ў іншай інастасі. Для таго каб людзі давяралі чалавеку, яны павіны яго ведаць.

Уладзімер Колас: Кола кандыдатураў ужо акрэсленае, і трэба вызначыцца, а не гуляць у гульні. Тое, што дагэтуль гэта ня зроблена, — гэта проста абуральна. Гэтага пытання не ўдзымалі не дараваліна доўга. Але што да беларускага Юшчанкі, дык у нас такі варыянт наўрад ці магчымы: паглядзіце, у якім стане наш бізнэс, палітыка.

Аляксандр Дабравольскі: Гэта няважна. Лідэры большасці дэмакратычных

партый добра ўсвядомляюць, што галоўнае — ня тое, хто будзе новым прэзідэнтам, а аднаўленне палітычнага працэсу ў Беларусі. Палітычныя лідэры свае амбіцыі ўтаймвалі. Хоць пажадана, каб нейкі досвед працы ў лідэра быў. Вучыць лідэра займацца палітыкай будзе задорага каштаваць для беларускага народу.

Анатоль Лябедзька: Неабавязкова, але з цягам часу нам усё цяжэй рабіць стаўку на людзей невядомых і неправераных. Гэта занадта рызыкоўна.

«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнэс-колы ды наёмніцкую?

Наталья Машэрава: Калі лідэр ідзе з аб'яднаючай ідэяй, ён можа і ён павінен гэта рабіць. Аб'яднанне — ня самая цяжкая справа, гэта вельмі ўдзячная праца.

Сяргей Калякін: Гэта важна і рэальна, але не адразу. У нас бізнэс існуе настолькі, наколькі ўлада дазваляе яму існаваць. Многім прадпрыемствам сённяшняя палітычная сістэма ў цяжар. Яны б з задавальненнем выступілі за тое, каб яе змянілі, але для гэтага яны павіны ўбачыць сур'ёзную сілу, бо ў выніку няўдачы могуць страціць усё. Гуляць у гульні бізнэс ня будзе, і ў бізнэсе ўдзельнічаць у сур'ёзным працэсе. Таму дзеляваць колы падлучацца далёка не адразу, як, дарэчы, і многія людзі з наёмніцкай. Шмат залежыць ад таго, ці ўбачыць наёмніцтва ня толькі сур'ёзнасць намеру, але і сур'ёзнасць магчымасцяў.

Беларусі нічым не адрозніваецца ад украінцаў, расейцаў, славакаў, палякаў. Разам з тым, мы жывём у розных палітычных умовах. Дакладнай копіі таго, што адбывалася ў Грузіі, ва Украіне, у нас ня можа паўтарацца. Беларуская грамадства гатовая да таго, каб пайсці за лідэрам, дакладней, разам з лідэрам. Але для гэтага крытычная маса людзей павіна ўбачыць, што гэта — лідэр. Тады, як снежны камяк, пачне з'яўляцца давер.

Уладзімер Колас: Зь дзяржаўнай наёмніцкай прасцей — як толькі яна адчуе, што вецер памяншаецца, праблем нейкіх ня будзе. А што да бізнэсу, то тут крыху больш складана. Ва Украіне бізнэс мог падтрымліваць розныя групы. У нас такога няма, бо тады гэты бізнэс будзе мець праблемы.

Аляксандр Дабравольскі: У адрозненне ад Украіны ды Расіі, бізнэс, і наёмніцтва ў Беларусі не зьяўляюцца палітычнымі суб'ектамі. Гэтых людзей запалохалі. Яны, безумоўна, у большай сваёй частцы не задаволены цяперашнім становішчам і падтрымаць гэты працэс, але толькі тады, калі ўбачаць, што ён перамагае. Таму ў нас няма якіх-небудзь спадчынных, што дэмакратычныя сілы атрымалі вялікую дапамогу ад бізнэсу ды наёмніцтва на першым этапе. Але на другім абавязкова атрымаюць.

Анатоль Лябедзька: Парэшткі беларускага бізнэсу можна сустрэць у цяжкіх Менск—Масква, Менск—Кіеў ды Менск—Варшава. Рэальна бізнэсу ў краіне амаль няма, калі ня браць пад увагу прыватных прадпрыемстваў, якія патэнцыйна зьяўляюцца цікавай палітычнай

Ірына Красоўская, жонка зніклага бізнэсоўца Анатоля Красоўскага, працягвае нястомную кампанію «Мы помнім», ня толькі каб даведацца пра лёс свайго мужа, але і каб засцерагчы ад бяды іншых людзей.

Уладзімер Колас: Кола кандыдатураў акрэсленае, і трэба вызначыцца, а не гуляць у гульні.

Генадзь Грушавы, прафэсар філзафіі і арганізатар дапамогі ахвярам Чарнобылю, у 90-я таксама зьяўляў пра свае прэзідэнцкія амбіцыі.

Аляксандр Дабравольскі, адзін з ідэолагаў дэмакратычнага адзінства: «Лідэр павінен быць з гумарам. Тады ён будзе ведаць, што ня ўсё ён можа, ня ўсё ён разумее, ня ўсё яму Богам дадзена».

сілай. А ўсё астатняе — пад дахам адміністрацыі Лукашэнкі. Што да наёмніцтва, дык гэта істотна, але ня трэба гэтаму надаваць столькі ўвагі, колькі ў 2001 г. Наёмніцтва пайдзе за тым, хто дэманструе сілу.

«НН»: Ці праўда, што змагацца за ўладу праз выбары практычна бессэнсоўна з прычыны фальсіфікацый?

Наталья Машэрава: Зноў-такі трэба рабіць стаўку на аб'яднанне грамадства. На гэта можа пайсці шмат год. Але лідэр павінен аб'ядноўваць грамадства ў імя сталой, прагрэсіўнай, палітычнай і грамадзянскай структуры ў краіне — таго, чаго нам акурат не хапае.

Сяргей Калякін: Лідэр павінен быць разумным чалавекам і ня ўдзельнічаць у авантюрах. Якім шляхам адбудзецца прыход да ўлады, мы з вамі ня ведаем.

Уладзімер Колас: Яшчэ да парламенцкіх выбараў трэба было вызначыцца з лідэрам, бо ведалі, куды ідзем і на што ідзем — з такім заканадаўствам і з такімі камісіямі. Гэтага не зрабілі. Галоўным пытаннем сёння павінен быць ня толькі лідэр, колькі заканадаўства. Гэтыя пытанні павіна вырашаць каманда лідэра. Пры сённяшняй сітуацыі выбараў ня будзе — гэта ўсім трэба зразумець і думаць ня толькі пра лідэра (з якім трэба, тым ня менш, акрэслівацца), колькі пра выйсьце з гэтай сітуацыі.

Аляксандр Дабравольскі: Дэмакратычнаму грамадству трэба аб'яднацца да прэзідэнцкіх выбараў, хоць самі выбары ў нас і не вырашаюць лёсу краіны. Але без вылучэння кандыдатуры ісці на прэзідэнцкія выбары немагчыма. Людзі павіны ня толькі прагласаваць, г.зн. зрабіць свой выбар, але і абараніць яго. У Беларусі галоўная праблема — гэта прэзідэнт, які не адпавядае вымогам еўрапейскай краіны. Трэба мець адзінага кандыдата ў прэзідэнты, які адначасова зробіцца нацыя-

нальным лідэрам. Тады ўжо няважна — выбары ці ня выбары: калі ёсць агульнанацыянальны лідэр, можна шмат чаго зрабіць. Няма лідэра — няма справы.

Анатоль Лябедзька: На шматсцэнарны варыянт развіцця падзей. Для кожнага са сцэнароў павіна быць распрацавана адэкватная мадэль паводзінаў. Стрыжнем любой стратэгіі, ці то скіраванай на выбары, ці то на «вуліцу», павіна быць інфармацыйная работа з насяленьцтвам «ад дзявярай да дзявярай».

Падсумуем. Народны лідэр павінен быць крыштальна сумленным чалавекам, лічаць усе апытанні. Разам з тым, яны здольныя дараваць яму гнуткасць у многіх пытаннях.

Ніхто не спадзяецца на бізнэс як на рухавік перамяну. Яго бачачы, хутчэй, дадатковым лякаматывам, які запраўчае, калі цяжкі набярэ дастатковую хуткасць. Погляды на наёмніцтва, наадварот, надзіва аптымістычныя: маўляў, чынавенства толькі і чакае, каб народны лідэр паказа сваю моц, каб перабегчы на ягоны бок.

Да паўтарэння ў Беларусі ўкраінскага варыянта апытання ставяцца даволі скептычна. Прадказваць, што насамрэч будзе адбывацца ў Беларусі, не бярэцца ўжо ніхто. Затое практычна ўсе апытаныя, акрамя хіба што Натальі Машэравай, цешаць сябе вераю, што змены адбудуцца даволі хутка і што працэс ужо пайшоў.

Яшчэ заўважна, што некалькі з апытаных праз фразу кажуць «не»: чаго не павінен рабіць лідэр, якой не павіна быць Беларусь, чаго ў нас ня будзе. І гэта натуральна, пакуль ніхто не скажа: «так», я гатовы ўзяць на сябе адказнасць за гэтую краіну.

Апытваў Алякс Кудрыцкі

Сяргей Калякін: «Я ня веру ў Адамкуса на беларускай зямлі. Затое шмат залежыць ад таго, ці ўбачыць наёмніцтва ня толькі сур'ёзнасць намеру, але і сур'ёзнасць магчымасцяў».

Наталья Машэрава не прайграла, адмовіўшыся ўдзельнічаць у выбарах 17 кастрычніка. «Змены адбудуцца толькі па волі тых людзей, якія ўсвядомілі патрэбу ў такіх зменах. А гэта — сталая грамадзянская супольнасць, якую нам з вамі яшчэ будаваць ды будаваць».

Анатоль Лябедзька: «Ёсць два асноўныя падыходы да вырашэння гэтай праблемы — абраць лідэра ці прызначыць. Абодва маюць права на жыццё».

Рэпартаж з-пад зямлі

Вераніка Дзядок

На глыбіні 600 мэтраў наша зямля ў раёне Салігорску выглядае бел-чырвона-белаю: белы слой — натрысыва соль, чырвоны — калійная.

Тэмпература паветра ў шахце 18 градусаў, незалежна ад таго, якое надвор'е наверх. На здабычы працуюць на кожным участку два камбайнэры і адзін рабочы. Праца ў шахце вядзецца беспераным: тры змены вытворчыя і адна падрыхтоўчая. Перад спускам у шахту шахцёры вешаюць на сябе як мінімум пяць кіляграмаў абсталявання: лямпачку з блёкам сілкавання і «выратавальнік» — апарат для дыхання на выпадак пажару. Раствору там хоціць толькі на тры гадзіны. У клеці (так называецца ліфт, якім спускаюцца ў шахту) надпіс на сьцяне «Усё будзе добра». Дакладнай лічбы аб сьмяротнасьці на вытворчасці не паведамляецца, але выпадкі такія ёсць. Зусім нядаўна толькі цудам удалося пазьбегнуць пажару на другім рудаўпраўленьні.

Аб'яднаньне «Беларуськалій» складаецца з чатырох рудаўпраўленьняў. У склад кожнага ўваходзіць уласна руднік (шахта) і ўзбавачальная фабрыка. Сёлетна пачалося будаўніцтва новага, пятага рудніку. Напалову выбраны ўжо запасы першага і другога рудніку за сорак гадоў працы. Усяго ж солі ў Беларусі хоціць яшчэ на 200 гадоў.

Заробкі 700 дзяляраў

Праца ў шахце цяжкая. За яе атрымліваюць да 1,6 мільёна беларускіх рублёў. Мінімальны заробак на «Беларуськаліі» — каля 200 тысяч рублёў (невыворачны спецыяльнасьці па-за шахтай, напрыклад, прыбыльшчыца). На «Беларуськаліі» занята 20 тысяч чалавек — пята частка насельніцка Салігорску. Частка гораду працуе на «Беларуськаліі», а другая — пра гэта марыць, нягледзячы на цяжкія ўмовы: іншую працу ў горадзе знайсці складана. І хаця шахцёры могуць выходзіць на пэнсію раней, большасьць з іх застаецца працаваць да 60 гадоў. Прафесійныя захворваньні шахцёраў — бранхіт і вібрацыйная хвароба. Штогод перад адпачынкам кожны з іх атрымлівае 400 тысяч рублёў на папаруку здароўя. Прадпрыемства вядзе будаўніцтва жылля для сваіх супрацоўнікаў.

Кожны год будуюцца два дамы больш як на 100 кватэр. Супрацоўнікі атрымліваюць крэдыты на 25 гадоў пад 3%. Акрамя таго, яны атрымліваюць даплату за праезд, за харчаваньне, праходзяць мэдкамісію ў спецыялізаваныя.

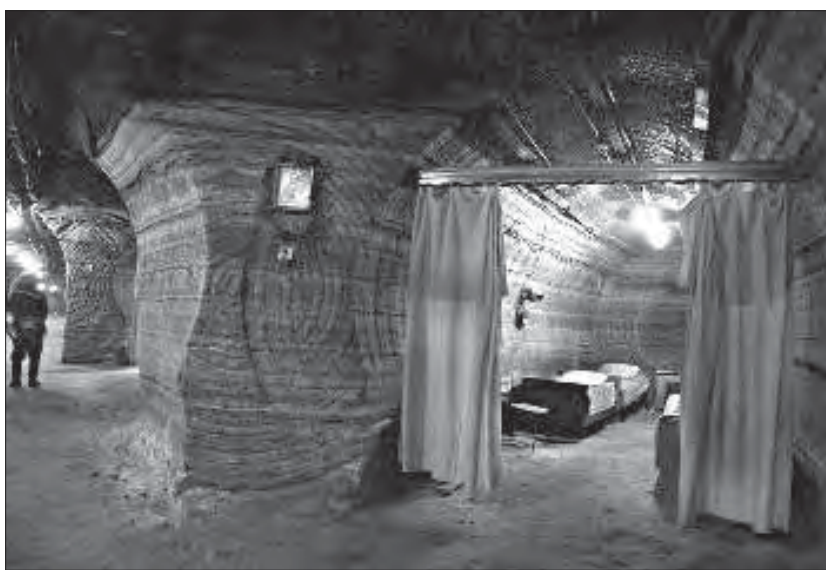
Новая дысцыпліна

На «Беларуськаліі» даўно дзейнічае незалежны прафсаюз, які яшчэ ў 1990-х адстаяў для сябе права падпісаньня калектывных пагадненьняў з прадпрыемствам. Звольніць супрацоўнікаў бяз згоды прафсаюзу практычна немагчыма. Што праўда, за апошні год звальненьні сталі больш частымі — у выніку прэзыдэнцкага дэкрэту. Калі ў 2002 г. звольнілі 36% тых, хто зьявіўся на працу несьвярозы, дык у 2004 г. выганялі ў 94% такіх выпадкаў. Затое колькасць выпадкаў п'янства скарацілася ўдвая. Звальняюць і за крадзяжы. Гэта толькі здасца, што ў шахце няма чаго скрасці, — насамрэч крадуць паліва, прылады працы, фарбу, электралямпачкі, паведамляе газэта «Калійшчык Салігорска».

Беларусь займае другое месца ў сьвеце па экспарце калійных угнаеньняў (першае месца — Канада) і ўваходзіць у шасьцёрку найбуйнейшых вытворцаў. Экспарт угнаеньняў, паводле ацэнак, будзе павялічвацца за кошт рынкаў Кітаю і Бразыліі. Дырэктар «Беларуськалію» Андрэй Башура марыць пра ўрапейскі рынак. Сёлетна «Беларуськаліі» атрымалі права на пастаўкі ў Польшчу і дзевяць новых членаў Эўрасаюзу на асаблівых умовах. Гэта квота, аднак, меншая за аб'ёмы паставак, якія прадпрыемства ажыццяўляла ў гэтыя краіны да іх уваходжаньня ў Эўрасаюз. Але нават і гэтая квота дзейнічае толькі да траўня 2005 г., пасля чаго на прадукцыю беларускага аб'яднаньня могуць быць пашыраны антыдэмпінгавыя санкцыі, якія дзейнічаюць у межах «старога» Эўрасаюзу ў дачыненні да «Беларуськалію» і расейскіх калійных камбінатаў яшчэ з 1992 г.

Дзяржаўны чалавек

Акрамя калійных угнаеньняў, прадпрыемства вырабляе тэхнічную соль для пасьпкі дарог, зьняццую накіпу і г.д., а таксама харчовую соль. Салігорская харчовая соль з чорнымі кропкамі — самая лепшая для засолкі гуркоў. «Ніколі ня выбухне», — кажа дырэктар.

Салігорская спэалеаляжарня. Глыбіня 400 м. Бел-чырвана-белыя сьцены і насычанае іёнамі паветра ратуюць ад астмы. Для беларусаў лячэньне бясплатнае.

«Беларуськаліі» — дзяржаўнае прадпрыемства, і ягоны дырэктар называе сябе дзяржаўным чалавекам. У мінус сабе прадпрыемства ўзяло на баянс сельгаспрадпрыемства «Вялікавічы». Туды ўжо ўклялі пяць мільярдаў рублёў — адрамантавалі дарогі, будынкі. У Вялікавічах павялічаны тарыфныя стаўкі, на працу ўзялі новых кіраўнікоў з вышэйшай адукацыяй — усё за кошт «Беларуськалію». Андрэй Башура асабіста праводзіць сходы са спэцыялістамі сельгаспрадпрыемства: «Не чакаю, што сельская гаспадарка дасьць прыбытак, але на ногі мы яе паставім. Для нас гэта стратна, але сьляне не вінаватыя, ім трэба дапамаганьне». Пры гэтым беларускія сельгасгаспадарчыя каапэратывы на сёньняшні дзень і так віныны «Беларуськалію» 40 мільярдаў.

Соль на раны

Тое, што для шахцёраў будзённасьць, для хворых на астму можа стаць выратаваньнем. Дыхаць іёнамі ў салігорскай шахты прыязджаюць нават з Расеі. Адзіная ў Беларусі спэалеаляжарня разьмешчана ў першым рудаўпраўленьні на глыбіні 400 мэтраў у адпрацаванай

шахце. Колькасць мікрабаў там на два парадкі ніжэйшая, чым у звычайным паветры (практычна стэрыльнае асяродзьдзе). Сюды прыходзяць на дзённы ці начны сьнясы, а асноўнае лячэньне атрымліваюць у спэлеабальніцы наверх. Для беларускіх хворых лячэньне бясплатнае. На кожны раён выдаляецца па 2—3 пуцёўкі ў месяц. На камэрцыйнай аснове лячэньня няма.

Ляжарня ня ў самым добрым стане. Яна знаходзіцца на балансе Міністэрства аховы здароўя, а «Беларуськаліі» адказвае толькі за тэхнічную частку. Патрэбны сродкі на ачыстку сьцен ад кандэнсату і інізацыю паветра. Нядаўна навуковадасьледчы інстытут пультманалёгіі і фтызіятрыі, які апыкуецца лячэбніцай, нават заявіў пра тое, што яна знаходзіцца на мяжы закрыцця. Гэта пры тым, што ў Беларусі назіраецца рост захворваньняў на астму.

Спэалеаляжэньне можна атрымаць таксама ў санаторыі-прафілякторыі «Бярозка» аб'яднаньня «Беларуськаліі». У санаторыі абсталяваны спэалеаляжамэры — сьцены, падлога абкладзены плітамі з сальнай руды. У такім пакоі чалавек адчувае сябе, як у шахце. Тут могуць атры-

Дырэктар «Беларуськалію» Андрэй Башура марыць пра ўрапейскі рынак.

маць лячэньне людзі з проціпаказаньнямі да наведваньня шахты — астматыкі з кляўстрафобіяй і асобы да 12 і пасля 55 гадоў.

У сальным асяродзьдзі ня толькі лечыцца астма, але і гоцяцца раны ды апёкі. Ёсць нешта сымбалічнае ў тым, што ў нетрах Беларусі гоцяцца раны.

Фота Андрэя Лянкевіча

Новы касцёл — у Наваполацку

11 сьнежня ў Наваполацку адбылося асьвячэньне навузбудаванага касцёлу Найсьвяцейшага Сэрца Пана Езуса. Ва ўрачыстасьці ўзялі ўдзел паслы Францыі, Польшчы, Казахстану, прадстаўнікі амбасад у Украіны, Літвы, арцыбіскуп, мітрапаліт рыма-каталіцкага касцёлу ў Расеі Тадэвуш Кандрусевіч, біскуп Віцебскай дыяцэзіі Ўладзіслаў Білін, прадстаўнікі заходніх фундацый і мясцовых уладаў. Будаўніцтва касцёлу яшчэ не завершана, але ў храме ўжо можна ладзіць набажэнствы. Урачыстасьць доўжылася больш за дзьве гадзіны. З казаньнем да людзей

зьявіўся арцыбіскуп Кандрусевіч, прывітаўшы кожнага замежнага госьця на ягонай роднай мове. Цырымонія ж адкрыцця касцёлу адбылася выключна па-беларуску.

Васіль Кроква, Полацак

Возера ў арэнду

Возера Ордывава на пяць гадоў узята ў арэнду малым прадпрыемствам «Каскад». Напярэдадні на возеры былі праведзены іхтыялягічныя дасьледаваньні, бо ня ўсе віды рыб могуць плаваць у тым ці іншым вадаёме. Пасля гэтага возера зарыбілі карпам ды шчупаком. Арандаванае возера неглыбокае, таму ў сьцодзеньны зьмы прамярзае да дна, што робіць рызкоўнай прамысловую рыбагадоў-

лю. Але, як запэўнівае кіраўніцтва «Каскаду» (дарэчы, на чале яго стаіць родны брат менскага мэра Ўладзімер Паўлаў), будзе зроблена ўсё, каб пазьбегнуць гібелі рыбы. У пэрспэктыве плянуецца здабываць з дна возера сапрапель, цудоўнае ўгнаеньне. Акрамя таго, у дагаворы арэнды агаворана пабудова на беразе возера кемпінгаў, аўтастаянак, прыбыральняў. Трэба дадаць, што на Аршаншчыне самы буйны аэры (у тым ліку Архаўскае ды Дзевіна) ужо некалькі гадоў арандуюцца Таварыствам палюўніцкіх ды рыбалоўцаў.

Ўяген Жарнасек, Ворша

Наркагешэфт

У Гомелі спінена спроба

продажу паўкіля галандзкага какаіну (50 тысяч доз). Наркадзілкі зьбіраліся атрымаць з гэтага гешэфту сама меней 30 тысяч эўра. Пакупнікі ж меліся сплывіць тавар у бранію Расею.

Сяргей Балахонаў, Гомель

Студэнцкае жытло

Пасля таго як у Баранавічах стварылі ўнівэрсытэт, паўстаў пытаньне пра студэнцкі інтэрнаты. Пакуль студэнты жывуць у старых інтэрнатах былых навуцальных устаноў. Шмат хто, аднак, туляецца па кватэрах. Толькі цяпер пачаліся падрыхтоўчыя работы па пабудове першага інтэрнату новага студгарадка на 400 месцаў.

Здаць будынак плянуюцца ў верасні 2005 г.

Шматразовая хвоя

Галоўную елку гораду святочна аздобілі 7 сьнежня. Яе камель зьбіраецца з мэталічнага каркасу, а замест галляў выкарыстоўваюцца маленькія елачкі. Гэта абыходзіцца таньней, чым высечка і перавозка вялізнага дрэва. Дарэчы, такую штучную хвою заможна сьлёта і Бярэсце — яе сьпешна выраблялі на баранавіцкім заводзе станкапрылад.

Руслан Равіка, Баранавічы

Вывухі за мястэчкам

Велізарны склад баявога

рыштунку пасьяваеннай пары выявілі ў лесе каля мястэчка Ўрэчча на Любаншчыне. Сьгнал папярэдне паступіў ад вучняў, якія падабравлі на тым месцы некалькі баявых патронаў. Да 1993 г. на ўскраіне мястэчка стаяў танкавы полк, які пасля распаду СССР выбыў за межы Рэспублікі. А баявы рыштунак нехта разпарадзіўся захаваць у лесе. Там алшукалі звыш 23 тысяч кулямётных, у тым ліку буйнакалібэрных, і аўтаматных патронаў, звыш 2 тысяч 37-міліметровых снарадаў. Некалькі дзён ад магутных выбухаў у навакольных вёсках дрыжэлі шыбы — сапёры падрывалі сьмяротныя скарбы.

Міхась Кутнявецкі, Слуцк

Попчанка, Салей: грошы перадусім

У мінулы чацьвер агенства «Франс-прэс» распахавала сенсацыйную навіну: чэмпіёнка сьвету 2003 г. на дыстанцыі 200 мэтраў вольным стылем плыўчыца Алена Попчанка хоча прыняць французскае грамадзянства і ў далейшым выступаць за зборную гэтай краіны. Алена, дарэчы, цягам трох гадоў жыве і трэніруецца пад Ліёнам.

Плыўчыца, у прыватнасьці, заявіла, што ў наступным годзе мае намер пабрацца шлюбам са сваім трэнэрам і бойфрэндам Фрэдэрыкам Вэрну. Замуства і дасьць ёй магчымасьць з 2006 г. (паводле правілаў, наступны год будзе «каранцінным») выступаць за «срэхколерных».

«Я навучылася цаніць гэтую краіну і французскае плаваньне. Я знайшла гэтую ветлівую зямлю і маю намер уладкаваць тут сваё жыццё», — цытуе «Франс-прэс» словы Алены.

Значым таксама, што Попчанка адмовілася, спаслаўшыся на стомленасьць, браць удзел у чэмпіянаце Эўропы на кароткай вадзе, які стартуваў у Аўстрыі 9 снежня. Беларускія спэцыялісты камэнтаваць заяву Попчанкі наконі французскага грамадзянства адмаўляліся, спаслаючыся на неабназаныя і сенсацыйнасьць навіны.

На форумах досыць актыўна абмяркоўваецца гэтая навіна. Хтосьці вітае крок Алены, хтосьці цісьне на патрыятызм: маўляў, здрадзіла і г.д. Хтосьці апусьціўся да маючыхся ў дачыненні да нашай беларускай «салатой рыбки».

Спорт у Беларусі — як у колішніх ГДР ці Кубе, перадусім палітыка, магчымасьць піяру ўладаў ва ўмовах міжнароднай ізаляцыі. І спартоўцы сталі закладнікамі сыстэмы. Сёньня цябе носяць на руках, а заўтра, толькі аступіўся, выкачаюць у брудзе. Прыклад — беларускія дзяржаўныя мэды, якія эвалюцыянавалі ў асьвятленьні Атэнскай алімпіяды ад прыхільнага тону да «ганьбаваньня».

Нагадаем, што і Попчанцы «плянаваўся» ў Атэнах модале, але ў трох дысцыплінах яна была 7-й, 8-й, 11-й.

Аляксандар Лукашэнка даў пару парад: «Каб стаць чэмпіёнкам, патрэбны нялюдзкія высілкі. Грэба прымушаць спартоўцаў працаваць. Дапамагаць будзем, але і спаганьне будзем больш жорстка: і з

Салей і Мезін згулялі за зборную Расіі

12 снежня ў Санкт-Пецярбургу адбыўся матч паміж зоркамі сусьветнага хакею і «Зоркамі Расіі». Зоркі НХЛ перамаглі зь лікам 5:4. Руслан Салей, які гуляў за «Зорак Расіі», закінў шайбу, Андрэй Мезін прапусьціў дзьве. Некалыкімі месяцамі раней Салей, што выступае ў казанскай «Ак Барсе», Мезін (СКА-Пецярбург), а таксама Аляксей Каложны з «Авангарду» ды Міхаіл Грабавіскі з «Нафтахіміку» (Ніжнякамск) атрымалі расейскае грамадзянства.

Алена Попчанка з бойфрэндам Фрэдэрыкам Вэрну налетна паляваньня.

кіраўнікоў фэдэрацый, і з трэнэраў, і са спартоўцаў».

Вось так: спаганьне будзем жорстка. А як спагоніш з Попчанкі, якая хчаць хацела на ідэалізацыйных работнікаў, бо мае магчымасьць нармальна жыць, трэніравацца і бязь іхнае дапамогі.

Радзіма чалавек — там, дзе ён пачуваецца ўтульна, дзе ягоны дом. Такім домам для гамілячкі Алены стала Францыя. І ў гэтым пляне спартоўцы нічым не адрозніваюцца ад звычайных людзей. Сілку краіну не прымушаш палюбіць.

Спартоўцы — людзі касмапалітычныя, асабліва калі выхаваныя «людзьмі сьвету», а не беларусамі. Яны бавяць большую частку году па-за межамі краіны, у асяродзьдзі прадстаўнікоў іншых краін.

Своеасаблівага кшталту праблемы ўзьніклі ў беларускім хакеі.

У расейскай Супэрлізе напярэдадні сэзону ўведзены ліміт на інашэмацтва. А тут дакту ў НХЛ! 3-за акіяну ў Расею перабралася больш за 60 хакеістаў. Сярод іх — канадцы, амерыканцы, чэхі і славакі. Вось былыя насельнікі СССР — украінскія, беларускія ды казахскія гульцы — і пачалі прымаць расейскае грамадзянства, каб захаваць месца ў асноўным складзе.

Але ж беларускае заканадаўства не прадугледжвае дваімага грамадзянства. Таму, калі справа дойдзе да афіцыйных турніраў, тут могуць узнікнуць вялікія праблемы. Салей могуць пазбавіць права выступаць за Беларусь у будучыні.

На чэмпіянаце сьвету, які пры канцы красавіка

- Попчанка хчаць хацела
- на ідэалізацыйных работнікаў, бо мае
- магчымасьць нармальна жыць,
- трэніравацца і бязь іхнае дапамогі.

2005 г. стартуе ў Аўстрыі, нашым супернікам па падгрупе будзе зборная Расіі. А ўсходні сусед — вялікі майстар падклімнай барацьбы. Каб напярэдадні чэмпіянату яны не дасталі казырнага туза з рукава — не паскардзіліся ў Міжнародную фэдэрацыю хакею — і не пазбавілі беларусаў асноўнай нашай ударнай сілы.

Наўрад ці на ўрапейскіх чыноўнікаў падзейнічаюць казкі пра саюзную дзяржаву Беларусі і Расіі. Таму на сайце беларускай фэдэрацыі хакею наконі перабегаў хакеістаў няма ні слоўца.

Алег Раявец

Кожны вольны выбіраць?

У фэдэрацыю плаваньня пакуль ніякіх дакумэнтаў на змену грамадзянства не паступала. Аднак «Прэсбол» працітаваў словы Жэрара Дзіорана, прэзыдэнта клюбу, за які выступае Алена: «Толькі не асуджайце Попчанку. Кожны чалавек вольны выбіраць, дзе яму жыць і якую краіну лічыць за сваю».

Прыклад Алены — ня першы. Ня так даўно праз таленавітага Арцёма Мілеўскага ледзьве ня выбухнула украінска-беларуская футбольная вайна. Колькі гадоў таму прыняў слаўскае грамадзянства і выступае за гандбольную зборную гэтай краіны Сяргей Рутэнка, у Атонах у складзе расейскае дружыны выступала колішняя зорка менскага СКА Аляксандар Тучкін. Страцілі мы і пару баскетбалістаў — абзаваліся расейскімі пашпартамі Валер Дайнека ды Уладзімер Верамеенка.

Дзеля справядлівасьці адзначым, што ў Беларусь спартоўцаў перабралася куды больш — біятлісты Уладзімер Драчоў ды Алена Зубрылава, фрыстайлістка Ала Цупер, лыжніцы сёстры Зячэкавы, фігурыстка Юлія Салдатава, «мастакі» Іна Жукава і Сьвятлана Рудалава. Лічылася нават, што прасьце перацігнуць «гатовы» легіянэраў, чым выхоўваць сваіх зорчак. Цяпер гэтак сьцьверджаньне ў беларускім спартовым кіраўніцтве падвергнута рэвізіі.

Зьмена грамадзянства пры канцы XX — пачатку XXI ст. стала даволі пашыранай у сьвеце зьявай. Але ёсьць і адваротныя выпадкі. Нарвэская біятлістка Ліу Грот Скейлбрэйд узяла шлюб з калесам-французам Рафаэлем Пуэрэ. Але гэта не замінае ёй пасьляхова працягваць выступаць за зборную Нарвэгіі, хоць і пад французскім прозьвішчам.

Чалавек выбірае, дзе яму лепей. Тое ж і з Аленай Попчанкай.

Зрэшты, маючы выступаць за пэўную краіну, але быць вялікім патрыятам радзімы сваё бацькоў. Прыклад — абарона «Нью-Джэрзі Дэйвлз» Бран Рафальскі. Выступае за хакейную зборную ЗША, але лічыць сябе палякам, хоць папольска ведае толькі пару слоўцаў: «бігас» ды «журэк».

ПАДЗЕІ

Бокс для дэмакратыі

Вітал Клічко абараніў тытул паводле версіі WBC. 11 снежня ў Лас-Вэгазе ён перамог Дні Уільямса: ў васьмым раўндзе брытанец атрымаў добрага нахаўта. Клічко-старэйшы прывяўшы сваю перамогу ўсім людзям на Украіне, якія змагаюцца за дэмакратыю. Пераможцу павіншаваў Віктар Юшчанка, які сачыў за матчам з болыніцы ў Вене.

Як фанэра над Балатонам

Датэрмінова завершыла свае выступленьні на чэмпіянаце Эўропы па гандболе, што праходзіць у Вугоршчыне, беларуская жаночая зборная. Беларускі прайгралі ў трох матчах запар — гаспадыням (22:32), Францыі (27:29) ды Аўстрыі (21:26) — і занялі апошнія месца ў падгрупе.

Шаўчэнка — найлепшы

У панядзелак часопіс «Франс Футбол» назваў найлепшага футбаліста Эўропы 2004 году — уладальніка прэстыжнага «Залатога мяча». У апятынанні спартовых журналістаў перамог форвард «Мільну» і зборнай Украіны Андрэй Шаўчэнка. Другое і трэцяе месцы — у футбалістаў «Барсэлёны» — Дзю і Ранадзіньні.

ДРУКЕЦЦА НА ПРАВОХ РЭКЛЯМЫ

Праца ў Эўразьвязе

Павялічэньне колькасьці людзей з новых краін — сяброў ЭЗ, якія шукаюць працу за мяжой сваёй радзімы. Паводле зьвестак, апублікаваных у Брусэлі, сярод іх найбольш палякаў. У Польшчы беспрацоўе складае 19,1% — самы вялікі ўзровень у Эўразьвязе.

У Швэцыі з траўня да жніўня, у параўнаньні з аналягічным пэрыядам мінулага году, колькасьць прасьбаў аб выдачы дазволу на працу павялічылася на 70%. З 2000 такіх прасьбаў 1200 — палякі. У Нідэрляндах з траўня да жніўня выдадзена 11 тыс. дазволу на працу, у тым ліку 8,5 тыс. палякам. Годам раней усіх дазволу было толькі 5 тыс. У Ірляндыю пасля 1 траўня прыехала 23 тыс. людзей.

У краінах Эўрапейскай эканамічнай супольнасьці дзейнічае Эўрапейская служба працаўладкаваньня «Eures», мэта якой — наладжваньне кантактаў паміж працадаўцамі і работнікамі ва ўсім Эўразьвязе. Палякі ахвотна карыстаюцца дапамогай гэтай сыстэмы.

Рэната жыве ў Лёндане пяць гадоў. Паехала вывучаць мову і засталася. Працуе прадавачкай на краме і нянькай. Яна заўважае, што пасля 1 траўня нашмат часцей сустракае на вуліцах палякаў:

— Шмат маладых людзей. Яны прыехалі на вакацыі і засталіся. Але ёсьць старэйшыя, якія страцілі працу ў Польшчы і прыяжджаюць сюды з надзеяй, што неак уладкуюцца. Нехта натрубіў у польскім тэлебачаньні, што ў Англіі тысячы працоўных месцаў чакаюць палякаў. На самай справе гэтыя месцы не чакаюць. Ёсьць такое месца ў Лёндане, называецца «польская сыцяна плачу», куды палякі прыходзяць шукаць працы. І там часта здараюцца ашуканствы. За грошы нібыта прапануюць наладзіць кантакт з працадаўцамі, а даюць фальшывы адрас. Урэшце аказваецца, што ў чалавеча няма ні грошай, ні працы.

Ёсьць прафэсіі, уладальнікамі якіх лёгка працаўладкавацца ў Англіі. Ангельскія транспартныя фірмы шукаюць у Польшчы кіроўцаў аўтобуса і мэханікаў.

У Кракаве дзейнічае фірма, якая арганізуе курсы для будучых кіроўцаў у Лёндане. Вучыць вадзіць машына па левым баку дарогі і ладзіць паскоранае вывучэньне ангельскай мовы.

Англія ахвотна прымае таксама мэдэсэстраў, але ставіць перад імі высокія патрабаваньні. Каб працаваць па такой спэцыяльнасьці, трэба ведаць замежную мову. Няведаньне польскімі мэдэсэстрамі ангельскай

мовы — гэта шчасьце пацыянтаў польскіх шпіталью, асноўная прычына, зь якой у Польшчы яшчэ засталіся мэдэсэстры. Бо ёсьць розніца паміж працай за 3355 эўра ў Лёндане і 255 ў Гданьску.

Эміграцыя дзеля працаўладкаваньня перш за ўсё хочуч асобы без канкрэтнай прафэсіі, тым часам заходнія працадаўцы шукаюць спэцыялістаў: на Малыце патрабуюцца абсталяваньня, у Ірляндыі — хімікі-аналітыкі, кансультанты страхавой кампаніі.

Калі разглядаць напрамкі, у якіх палякі найчасей едуч працаваць, то галоўнае месца, як і да 1 траўня, займае Нямеччына, хоць якая гэтая краіна зьбіраецца як мага даўжэй захаваць пераходны пэрыяд, да таго як даць палякам свабодны доступ на свой рынак працы. Да канца снежня гэтага году на сезонныя работы ў сельскай гаспадарцы і на будоўлях Нямеччыны выехала 241 тысяча палякаў. Гэта афіцыйныя зьвесткі, а колькі працуе ў цэлым сэктары — невядома.

Жыхары Беласточчыны вельмі часта выяжджаюць на заробкі ў Бэльгію і Гішпанію. Полькі працуюць пераважна хатнімі гаспадынямі і прыбіральшчыцамі, мужчыны — на

будоўлях, прыватнымі садоўнікамі.

Ва ўсходняй Польшчы ёсьць мясцовасць, дзе з кожнай сям'і нехта выехаў працаваць за мяжу. Напрыклад, у мястэчку Мельнік. Войт гміны Эўгеніюш Віхорскі павярджае гэты факт і заўважае, што насельніцтва Мельніку дзякуючы заробкам за мяжой ня толькі багачэй жыве, але таксама і зьмяняе свой стыль жыцьця: — Заробленьня там грошы яны трацяць тут. Прыгажэюць дамы, падворкі, агароджы. Да 1990-га ў нас было шэра: шэрыя дамы, шэрыя палаты, усё шэрае. А цяпер магчымасьць свабодна выяжджаць на Захад дапамагае палякам заўважаць красу.

— Палякі ў Бэльгіі лічацца добрымі работнікамі, — кажа Андрэй родам з падляскай вёскі, які ў Бэльгіі ўжо 11 гадоў.

Сем гадоў у Бэльгіі адпрацаваў Тадевуш зь Бельска-Падляскага. Але ён, хаця і зарабіў нядрэна, не захапіўся Захадам:

— Я, як просты чалавек, убачыў там тое, чаго тут ня ўбачу. Толькі там можна ўбачыць, які гэты сьвет. Ён не такі прыгожы, як нам апаўдалі і апаўдаюць. У нас тут — найпрыгажэй.

Паводле радыё «Палёнія»
<http://www.radio.com.pl/polenia>

9 сьнежня пайшоў з жыцця Сяргей Войчанка. Яшчэ ўчора «жывы клясык» графічнага дызайну, таленавіты мастак, віртуозны малявальшчык, скульптар ад Бога.

У плякаце «Вайна і мір» ён намалюваў сябе ў салдацкім шынялі, адасобленым ад мітусні сьвецкага жыцця... Ён і быў салдатам мастацтва — па духу, але генэралам — па заслугах. Больш за 30 міжнародных узнагарод у галіне плякату, персанальны

выстаўкі ў самых вядомых музэях Беларусі і Расіі, у прэстыжных галерэях Парыжу, Брусэлю, Гранады, Варшавы, Ганавэру, Таронта...

Гэта ўжо гісторыя сусьветнай культуры, старонкі якой напісаны гэтым таленавітым і неардынарным чалавекам...

Сумнай Morning, Belarus!

Дзьмітры Сурскі, старшыня Беларускага саюзу дызайнераў

IN MEMORIAM Войчанка і зоркі

На паніхду я пайшоў бяз кветак. Не хацелася набліжацца да труны. Калі ты прасядзеў з чалавекам сотні вечароў за вясёлым гарэлачным сталом, вельмі цяжка і нават няёмка глядзець на ягонае скутае сьмерцю цела. А раз ёсць магчымасьць не глядзець, я і не глядзеў. Пастаяў, музыку паслухаў... Нездзе далёка, за сьпінамі, за патыліцамі прысутных, за зялёнымі лапкамі вяноўкаў я на адно імгненне убачыў шэры, нібыта скамянелы пад дажджамі кавалак солі, лоб нябожчыка і сышоў. Слухаць падлюччых чыноўнікаў, што ўсё жыццё цкавалі Сяргея, а на паніхдзе спрабавалі выбачацца, я ня стаў. Мне гэтыя выбачыньні ня трэба, а Сяргею — тым больш.

Увечары, перабіраючы і разглядаючы фатаздымкі, на якіх Сяргей Войчанка быў жывы і вясёлы, я засумаваў моцна і склаў эпітафію:

Мы малявалі, баявалі,
Пілі гарэлку, разважалі
Пра зоркі Чапліна з Шагалам.
Гарэлі ўсё было замала.
Жыццё прайшло, і ты памёр.
Цябе занеслі на касцёр,
У родны менскі крэматорый.
Такая простая гісторыя
З Шагалам, Чапліным і
зоркамі
Над беларускімі пагоркамі.
Здаецца, што хацеў — сказаў.
Павольна коціцца сыляза,
Сыляза падобная да зоркі
Высокай і блакітна-горкай.

Адам Глёбус

Р.С. Мастакі пасля пахаваньня небеспадстаўна пананіваліся і шыра плакалі разам са сваімі жонкамі і каханкамі, яны аплакавалі ня толькі Сяргея — мы аплакавалі сваю незваротную, п'яную і таленавітую, рэвалюцыйную маладосць.

Беларуская музычная партызаншчына

Беларускія рокеры праніклі ў залі Палацу Рэспублікі

Канцэрт, прысьвечаны гадзіне парталу «Тузін гітоў», выклікаў культурны шок у мясцовай адміністрацыі, звычайна да такіх канцэртаў Хлястова. Адміністрацаркі тупалі нагамі ў такт «Скрыпкі дрыгвы», ахоўнікі пускілі праз КПП удзельнікаў канцэрта са словамі: «Мы Вас ведаем», тэхнікі фоткаліся на памяць з Кулінковічам. Нездаволенай у той вечар засталася толькі адна кантралёрка, што ніяк не хацела пусьцаць за сцэну Паскуду з «Нэйра Дзюбэлю», за што і атрымала лёгкі зьвіх (паводле яе слоў). Юры перадаваў прабачэньні, калі што ня так.

Першымі на сцэну ўзышлі Вольскія. Хоць наўрад ці іх хто-небудзь пазнаў бы, каб ня ведаў за гадзі. Рок-зорка пераўтварылася ў Сцяпаняну, што прыехала зь вёскі да сваёй дачкі Маргарыты Сцяпаняну і «саліцысоны прывязла». Маргарыта Сцяпаняну (Ганна Вольская) аказалася жанчынай у гадах, з хімічнай завукай, якая зьявілася «тока з гаріспалкома, штоб пасматрэць, ці ўсё спакойна».

«Індыга» адкрылі музычную частку імпрэзы. Вакалістка Руса сваім сталёвым голасам зачаравала нават трох глядачоў-італьянцаў. Тых, як потым высветлілася, набылі квітку з рук перад самым пачаткам у пяць разоў даражэй, каб ацаніць, што за зьява такая беларуская рок-музыка. Размова Сцяпаняну пра «наш радной вялікі язык» ім была незразумелая, але ж музыка аб'ядноўвае.

Хлопцы з «IQ-48» прадэманстравалі свае гіт-топавыя здольнасьці ў пары з Аляксандрам Памідора-вым, а дзут Вольскіх працягваў ажыццяўляць падрыўную дзейнасьць і пры гэтым заставацца паліткарэктным. Дачка ўсё ж пераканала маці ў тым, што сцэны гэтага палацу — сьвятая, бо гэта «храм іскуства», хоць і «агнетушыцель не вісіць» і на завод па ўгнаеньня «пахожэ».

Чарга за «Крамай». Група ўначы вярнулася з канцэрту ў Варшаве, але сыпалася бяз стомы. Варашкевіч часам адварочваўся, але хто ж ведаў, што ён пры гэтым лыгаў каньяк? Падчас выступу «Крамы» адзін з глядачоў сказаў, што нагта нагад-

вае гэты канцэрт колішнія рок-імпрэзы на пачатку 1990-х у Альтэрнатыўным тэатры.

«На жаль, нячаста наша радыё нас песняй добра парадзе, і тэлебачаньне раней было значна цікавейшым», — гэта Сцяпаняну падводзіла да выступу «Нэйра Дзюбэлю». «Танкі» ўварваліся ў Палац Рэспублікі. Паскуда крычаў: «Жыве Беларусь!» і «Жыве Украіна!» «Бісам» была песня «Жыццё», засьпяваная з Алегам Хаменкам, — кранальны твор, як, зрэшты, і ўвесь канцэрт.

Сяргей Будкін

Новы твор пра Лукашэнку

У Санкт-Пецярбургу выйшаў роман Уладзімера Падгола «Куля для прэзыдэнта». Гэты ёмісты твор быў напісаны менскім сацыёлягам у 1996—1997 г. Пачатак надрукавала віцебская газета «Выбар» у чэрвені 1997 г. Наклад арыштавалі разам з рэдактарам Барысом Хамайдом, пракуратура распачала крымінальную справу па факце зьявагі прэзыдэнта.

У лістападзе 1998 г. справу прыпынілі, а ў студзені 1999 г. адкрылі зноў. Увесь гэты час У.Падгол дапрацоўваў твор. Сваю кнігу ён прадставіў на прэзэнтацыі правакацыйнага праекту Андрэя Клімава «Паўстаньне 2005».

На фота: А.Клімаў, Цімох Дранчук, У.Падгол (справа).

Прэмія Каліну

Беластоцкі журналіст Юрка Каліна атрымаў прэстыжную прэмію Зьвязу журналістаў Польшчы за фільм «Партызанская школа» пра загнаны ў падполье Беларускі лідэр. Атрымліваючы прэмію, Ю.Каліна адзначыў, што цяпер яшчэ больш упэўнены ў неабходнасьці «паказваць Беларусь і сапраўдны твар сыстэмы, якая там пануе». Беларускае консульства не дае журналісту візу для ўезду ў Беларусь, нагадвае радзь «Свабоды».

Менскі гукавы калідор

Музычную інсталяцыю «Гукавы калідор» дэманстравалі тры дні запар (8—10 сьнежня) у Музэі гісторыі беларускага кіно швайцарац Маркус Эйхенбэргер. Запісаўшы гарадзкія шумы Менску і Швайцары — у мэтро, на вуліцах, у музычных навучальных установах, — Эйхенбэргер далучыў да іх уласную музыку ды кампазыцыйны беларускіх выканаўцаў.

Беларусь на польскіх мапах

Гісторык Леў Казлоў падрыхтаваў кнігу «Беларусь у працах польскіх картографіў XIV—XX ст.».

Неўзабаве яна мае зьявіцца ў кнігарнях. У наступных кнігах Казлоў хоча паказаць Беларусь праз расейскія, галандзкія, ангельскія й францускія мапы.

Кветкі Максіму

9 сьнежня, на дзень нараджэньня паэта, у Менску адбылося традыцыйнае ўскладаньне кветак да помніка Максіму Багдановічу. Ушанаваць памяць паэта прыйшлі прадстаўнікі грамадзкасьці, супрацоўнікі літаратурных музэяў, а таксама вучні школаў. Сьпявак Уладзімер Цімашэвіч выканаў песню «Зорка Вэнэра».

Кіно пра Тарыча

Дзень беларускага кіно будзе адзначаны ў менскім кінатэатры «Масква» прэм'ерай дакумэнтальнага кінастужкі «Юры Тарыч. Пачатак», знятай Белвудэацэнтрам.

Фільмы году

Найлепшым эўрапейскім фільмам 2004 г. прызнана стужка 31-гадовага турка зь Німеччыны Фатыха Акіна «Алавай аб сьценку» (Эўрапейская кінаўзнагарода). Паводле ж вэрсіі Амэрыканскага інстытуту кіно, дзясятку найлепшых фільмаў году склаў стужкі «Авіатар», «Вечнае зьзяньне жарыцы», «Дзяўчына на мільён дзяраў», «Кізі», «Марыя, поўная зграбнасьці», «Агні пяціначнага вечара», «Супэрэмейка», «Прэч», «Суўдзельнік» і «Чалавек-па-вук-2».

Ван Гог у Інтэрнэце

Прэм'ера апошняга фільму забітага нядаўна галандзкага рэжысэра Тэа ван Гога адбылася ў Інтэрнэце (www.0605defilm.nl). Стужка «0605» апавядае пра падзеі, што прывялі да забойства галандзкага палітыка Піма Фартэйна, якое адбылося 6 траўня 2002 г. (Адзоль і назва). За прагляд фільму трэба пералічыць 4,99 эўра. У 2005 г. стужка мае выйсьці на кінаэкраны.

Два эўра для Ватыкану

Памятнай манэтай у два эўра будзе адзначаны 75-гадовы юбілей з часу абвяшчэньня дзяржаўнасьці Ватыкану (1929). Прадавацца яна будзе ў экстрэмарыяльнай зоне перад сабрам сьвятога Пятра толькі адзін дзень — 16 сьнежня. Адзін камплект коштам 11 эўра — у адны рукі! Цяперашняя памятная манэта — сёмая з часу абвяшчэньня Ватыкану.

AB; Belapan.com, Svaboda.org, Gazeta.pl

Духоўны лідэр беларусаў наведваў Менск

На прэзентацыю кнігі айца
Аляксандра Надсана «Біскуп
Чэслаў Сіповіч: сьвятар і
беларус» 8 снежня сабралася
поўная зала Чырвонага касцёлу.
Людзі прыйшлі на столькі дзеля
самой кнігі, колькі дзеля яе
аўтара, што пасыла 4-гадовага
перапынку зноў пабываў у
Беларусі.

Беларуская місія ў Лёндане, на чале якой стаіць 78-гадовы айцец Аляксандар Надсан, даўно стала сапраўдным духоўным цэнтрам беларусаў, прычым ня толькі замежа. Навукоўцы і пісьменьнікі імкнучыся ў лёнданскую місію, каб трапіць у Бібліятэку імя Францішка Скарыны — адзіную на Захадзе беларускую бібліятэку, дзе захоўваецца ўнікальная калекцыя кніг і рукапісаў. Для тых, хто шукае сваё месца ў Царкве, малітва ў тамтэйшай капліцы Сьв.Пятра і Паўла пакідае незабыўнае ўражаньне. Пра гэта добра сказаў Уладзімер Арлоў: «Няхай даруюць мне храмы майі бацькаўшчыны ў яе этнаграфічных межах, але большай суладнасьці сваёй душы з храмам, з

Усявышнім, чым у той царкве, дзе служыць айцец Аляксандар, я нідзе не адчуваў і, можа быць, больш не адчую. Гэтакаса як не сустраўся мне пакуль што іншы храм, які б нараджаў у душы такую суладнасьць, не сустраўся ў маім жыцьці і чалавек, апроч айца Аляксандра, які настолькі б адпавядаў сваёму сьвятарскаму чыну». Гэта ўжо словы пра шматгадовага захавальніка гэтага беларускага асяродку.

Нагодай для прыезду стала прэзентацыя кнігі «Біскуп Чэслаў Сіповіч: сьвятар і беларус», прысьвечанай першаму за апошнія некалькі стагодзьдзяў біскупу-беларусу, заснавальніку Беларускай каталіцкай місіі ў Лёндане. Айца Надсана чатыры гады не было ў Бе-

ларусі. Ад часу, калі МЗС увёў новую норму, паводзе якой для атрымання беларускай візы айцу трэ было пытацца дазволу ў Камітэце на справах рэлігій і нацыянальнасьцяў, а Надсан перастаў прыяжджаць у Беларусь. Сёлета ён адступіў ад сваіх прынцыпаў. Ён прыехаў, каб прэзентаваць працу, дзе грунтоўна раскрываецца гісторыя адраджэньня ўніяцкай царквы ў мінулым стагодзьдзі.

Сустрачы з ім не аанасавалі радыё і ТБ, але на прэзентацыю ў Чырвоны касцёл прыйшло столькі людзей, што ўсім не хапіла месца ў залі. Прычым некаторыя адмыслова прыехалі з іншых гарадоў. Беларусы прыйшлі да свайго Настаўніка. Менавіта так — настаўнікам —

«Рабі, што робіш, добра»

«НН»: Пачаткі кожнага чалавека ў яго дзяцінстве, у тым ліку там фармаваньне сьвядомасьці прыналежнасьці да свайго народу. Ці маглі б Вы крыху раскажаць пра сваё дзяцінства?

Аляксандар Надсан: Я нарадзіўся ў Гарадзе — невялікім мястэчку з мяшаным насельніцтвам. Мае бацькі былі настаўнікамі, але ўсе мае сябры былі звычайна вясковыя дзеці, таму паміж сабою мы размаўлялі па-беларуску, хоць у школе гаварылі на іншай мове. Памятаю, як аднойчы, калі быў яшчэ малы, бацька папрасіў мяне ў публічных месцах гаварыць з ім па-польску, каб не зрабіў яму прыкрасьці, бо яму зьвярталі на гэта ўвагу. Мы былі маленькія і не задумваліся, хто мы такія. Першы раз паўстала гэтае пытаньне толькі ў першай класе гімназіі ў Баранавічах. Прышоў класны настаўнік, каб запісаць нас, і трэба было адказаць на пытаньне пра нацыянальнасьць. Для нас гэта было натуральна, што мы беларусы, ніякага героізму, каб гэта сказаць, не было.

«НН»: Калі Вы ўсьвядомілі па-сапраўднаму, што Вы беларус?

АН: Нездзе перад пачаткам вайны, пасля некалькіх прыкрых сутыкненьняў, калі мне было гадоў 10—12. Ужо тады мы адчувалі, што мы не палікі. Калі ж пачалася вайна ў 1939 г., да нас тады ўжо не было ніякіх сумненьняў, ніякіх ваганняў. Між іншым, калі прыйшлі камуністы, першы год навучаньня ў школе быў толькі на беларускай мове, расейскай мове нават як прадмету не было. Але ў наступным годзе раптам у беларускую школу прысылаюць дырэктарку з Масквы, якая па-беларуску слова ня ведала. Мы паміж сабою гаварылі па-беларуску; дык яна нам забараніла гаварыць так, на што мы ўсе ўзбурыліся: якім правам, гэта ж беларуская школа. Мы былі ўжо вялікія, нешта разумелі і казалі ёй, што савецкая канстытуцыя дае ўсім права вучыцца на сваёй мове і мы будзем скардзіцца. Яна спалохалася і апраўдалася, што хацела, каб мы лепш навучыліся расейскай мове. Магчыма, што яе сапраўды маглі б за гэта пакараць, бо калі большавікі прыйшлі, то хацелі паказаць, што ўсе народы ў Савецкім Саюзе роўныя.

«НН»: Што мела найбольшы ўплыў на Вашу сьвядомасьць?

АН: Як ні дзіўна, але першы год савецкай школы даў найбольш. Гэта было нешта новае, што ўсё па-беларуску. Дагэтуль жа школа была польская, мы толькі на перапынках гаварылі па-беларуску. Таксама

розныя маленькія эпізоды, маленькія здарэньні мелі свой уплыў. Наша настаўніца беларускай мовы Людміла Жураўлёва яшчэ да вайны скончыла беларускую гімназію ў Наваградку, а потым у польскай пачатковай школе была настаўніцай. Калі рабіліся сьвятыя песьні, дык пераважна былі польскія песьні, а яна асьмелілася і зрабіла інсцэніроўку, дзе была таксама наша песьня. Усе адразу пачалі пляскаць. Яна потым атрымала збучку за гэта ад дырэктара школы, які быў паліак.

«НН»: Якая была Ваша дарога да рэлігіі, да Бога?

- З аднаго боку свабода, зь
- іншага — розум. Выбар
- без свабоды — гэта ўжо
- ня выбар.

АН: У польскай школе была навукка «рэлігія», але нейкага асаблівага ўражаньня яна не зрабіла, паколькі для нас гэта было нецікава. Гэта было нешта цяжкае, што трэба было адбываць як найхутчэй, каб пасяла забыцца. Ужо пасля вайны прыйшло разуменьне, калі сутыкнуўся з Сіповічам. Сьвятар — гэта заўсёды было нешта далёкае, а тут сустраўся з маладым сьвятаром, ды яшчэ і сваім. Ён зрабіў вялікае ўражаньне на мяне. Але не адразу прыйшло разуменьне, прайшло некалькі гадоў, перш чым пачаў задумвацца над гэтым, чытаць, зьвілялася патрэба малітвы.

«НН»: Ці спадзяваліся Вы, калі апынуліся на Захадзе, што вернецца ў Беларусь?

АН: Напачатку так, але потым стала зразумела, што гэта на доўгі час. Як польскія грамадзяне, мы мелі магчымасьць пайсьці ў польскае войска. Там мы ўжо былі моцныя беларусы і часам мелі прыкрасьці праз гэта. Наша пакаленьне прайшло праз польскія і савецкія школы, а пад нямецкай акупацыяй былі ўжо беларускія школы, пасля якіх мы былі вельмі сьведомыя. Старэйшае ж пакаленьне ў большасьці былі звычайна дзяцкі зь вёскі, у большасьці праваслаўныя. Яны былі больш праваслаўныя, чым беларусы, і ўзусім пра гэта не задумваліся. Многія старэйшыя гаварылі па-польску, але іх польская мова была страшэнная. Многія таксама не прызнаваліся, што яны беларусы.

«НН»: Калі і дзе Вы пазнаёміліся з Чэславам Сіповічам?

АН: Яшчэ ў войску ў Італіі ў 1945-м годзе. Неякі некалькі бел-

рускіх жаўнераў паехалі ў Рым, ужо вызвалены ад немцаў, і натрапілі на Сіповіча. Марыянскі сьвятароў заангажавалі, каб вадзіць па Рыме групы жаўнераў, а паколькі Сіповіч ведаў польскую мову, ён таксама вадзіў жаўнераў і заўсёды паіху стараўся спытацца, ці ёсьць сярод іх беларусы. Быццам міжволі ў яго вырываўся беларускія словы, і ён глядзеў на рэакцыю. Такім чынам ён пазнаходзіў крыху беларусаў. Адна баяліся, але некаторыя падыходзілі, ён пытаўся, адкуль яны. Калі такія ўжо знайшліся, пасылаў іх ужо падыходзілі да яго прытанна. Пасля ж вяртаньня ў частку расказвалі іншым, што ёсьць нейкі сьвятар-беларус, які жыве ў Рыме. Мы трымалі між сабой сувязь, перапісаліся, таму гэта вестка пачала разыходзіцца сярод усіх беларусаў, якія былі ў польскім войску. Ужо быў адрас, і калі нехта прыяжджаў у Рым, адразу замест таго, каб зьведваць горад, ішлі да яго. У касцёльніку — лістападзе 1945-га году прыехалі адна а.Леў Гарошка і а.Пётр Татаринович. Так у Рыме працавалі ўжо тры беларускія сьвятары, і сьвядомыя беларусы мелі да каго зьвядзіць.

«НН»: Як Вы трапілі ў Англію?

АН: Разам з войскам. Потым пачалася дэмабілізацыя, некаторыя палікі вярталіся ў Польшчу, а нам не было чыгу эхаць. Для вайсковых была магчымасьць паступіць ва ўнівэрсытэт, ім давалі стыпэндыі. Такім чынам і я паступіў ва ўнівэрсытэт і скончыў матэматыку. Айцец Сіповіч хутка пасыла нас прыехаць у Англію. Я прыехаў недзе ў кастрычніку 1946-га, а ён — перад Вялікім днём 1947-га году. Беларускае жыцьцё ўжо было зарганізаванае, было створана Згуртаваньне беларусаў Вялікай Брытаніі. Пачалі рабіць, што магчыма, каб за ўсюкую цану застацца беларусамі. Мы не пакінулі дабравольна Беларусі, але, паколькі не маглі жыць у Беларусі, хацелі застацца беларусамі.

«НН»: Калі ў Вас пачалі зьяўляцца першыя думкі пра сьвятарства?

АН: Калі я яшчэ вучуся, недзе ў 1949—1950 гадах, па вялікай меры пад уплывам а.Сіповіча. На Захадзе ўжо было некалькі беларускіх сьвятароў, была створана арганізацыя, беларускіх студэнтаў у Лёвене. Адбываліся тыдні беларускіх студэнтаў, якія рабіліся ў розных гарадах. Тады я пачаў задумвацца над гэтым, паразмаўляў з а.Сіповічам. Ён, безумоўна, хацеў, каб я стаў марыянінам, але ў мяне сэрца не ляжала да законнага жыцця. Я хацеў быць беларускім сьвятаром бесь

ніякіх іншых нагузак. Адзінае месца, дзе можна было вучыцца, гэта быў Рым. Усіх беларусаў пасылалі звычайна ў «Русікум», але мяне туды не цягнула, таксама як ва ўкраінскую калегію, бо там усё было вельмі іхняе. Што цікава, у Рыме расейская калегія была вядома як «Прусікум», бо там было шмат немцаў. Паколькі я цікавіўся гісторыяй Царквы, ужо ведаў, што грэцкая калегія мае доўгія традыцыі сувязі зь Беларуссю. Такія асобы, як Рудзі ды іншыя пазнейшыя беларускія мітрапаліты, вучыліся ў грэцкай калегіі. Я кажу: туды я пайшоў бы. Сіповіч напісаў ва ўсходнюю Кангрэгацыю да кардынала Тысэрэна, які быў чалавекам шырокіх поглядаў. Так я натрапіў у грэцкую калегію, пра што зусім не шкадую. Я першы беларус пасля столькіх гадоў, які трапіў туды.

«НН»: Як Вы адкрылі для сябе малітву?

АН: Гэта прыйшло пасля само сабой. Малітвы, якія завушвалі сілай у школе, — яны практычна ніякага значэньня ня мелі, бо гэта было нешта мэханічнае. З часам, аднак, узнікла патрэба прысутнасьці Божай. Гэта сталася патрэбай душы. Я ніяк ня мог прывыкнуць да фармальнай формулаў: столькі хвілін па мэдтапі, столькі — духоўнага чытаньня. Нейкая дысцыпліна патрэбная, але

- Хто праз нацыяналізм
- прыйшоў да Царквы,
- мусіць зразумець: Вера
- — гэта нешта большае,
- чым нацыяналізм.

мяне адпыхаў фармалізм. Можна, некаторым гэта і патрэбна, нельга быць катэгарычным у гэтым выпадку, але нельга сказаць, што так павінна быць для ўсіх. Найвышэйшая форма малітвы — сьвятая літургія, эўхарыстыя. Тут таксама нельга ўпадаць у фармалізм. Трэба быць адкрытым на тое, што розныя людзі маюць розныя патрэбы. Гэта ўжо нейкае выкрыўленьне рэлігійнай мэнтальнасьці, калі часам нехта не ідзе да прычасьця, а іншыя думаюць: напэўна, зграшўў. Барані Божа! Павінна заставацца свабода, чалавек павінен адчуваць гэтую патрэбу аднаўленьня з Хрыстом.

«НН»: Зьвернемся да пытаньня свабоды. Кожны чалавек паставіна паўстае перад рознымі выбарамі. У чым праяўляецца пашана Бога да выбару чалавека?

АН: Галоўнае — каб рабіць ра-

зумны выбар, ведаць, якія будуць вынікі. З аднаго боку свабода, зь іншага — розум. Бог даў чалавеку розум. Ён не карае людзей, мы самі сябе караем. Бяда ў тым, што часам мы робім нешта, не падумаўшы. Добра рабіць кожны выбар з Богам. Ня тое, каб ён за цябе выбіраў, але прасіць у Яго, каб даў светлы розум, каб бачыць, што выбіраеш. Гэта датычыцца штодзённага жыцця, выбару жыццёвага стану і выбару таго, што будзе ў вечнасьці. Але зь іншага боку, выбар, які робіцца без свабоды, — гэта ўжо ня выбар.

«НН»: Як адбываецца навяртаньне чалавека? Ці можна таксама сказаць, што кожны чалавек перажывае сваё навяртаньне?

АН: Гэта справа вельмі індывідуальная. Там, дзе ёсьць чыстыя сэрца, нават калі ідзеш па памылковай дарозе, але маееш перакананьне, што робіш добра, Бог дасць прасьвятленьне. Ёсьць выпадкі, калі чалавек якраз быў супраць Бога і стаў сапраўды веруючым, а іншы, узгадаваны ў рэлігіі, можа быць ні гарачы, ні халодны. Думаю, што гэта найгоршае. Нават калі чалавек вораг Бога, але шчыры, перакананы ў сваім, гэта ўжо лепш, бо ён заўсёды можа навярнуцца. Бог заўсёды дае нагоды да навяртаньня. Памятаю, калі я быў яшчэ настаўнікам і выкладаў у Натынгеме ў каледжы, ехаў нежы ў Лёндан і чакаў аўтобуса. Побач са мной сядзела пара ангельцаў, і раптам у царкве зазваніў зван. Ангелец кажа: «Зван царкоўны — будзе няшчасьце». Я кажу яму: «Чаму няшчасьце? Магчыма, калі я забыўся, ён напамінае мне пра Бога».

«НН»: Што з тымі людзьмі, якія былі выхаваныя бяз Бога?

АН: Нельга ставіць межы міласэрнасьці Божай, бо ёсьць таксама шмат добрых людзей сярод няверуючых. Я б прывёў такі прыклад. Некалі на Палесся было так, што пасярод балота ішла дарога. Калі ты будзеш па гэтай дарозе ісьці, то хоць яна і ня будзе лёгкая, але адной вёскі ў другую дайдзеш. Гэта дарога доўгая, але пэўная, там ня згубішся і не патонеш. А іншы скажа, што яна задоўгая, і пойдзе напразці. Вельмі магчыма, пойдзе ў ўтопічна, а магчыма, дойдзе першы за іншых. За адну дарогу Царква адказвае, за іншыя кожны бярэ адказнасьць у свае рукі. Ніколі нельга сказаць, што ты абавязкова згінеш, толькі ты ўзяў адказнасьць на сябе і ня знойдзеш там дапамогі Царквы.

«НН»: Часам людзі шукаюць у Царкве аўтарытэт, якія б далі ім бясспрэчныя прынцыпы, амаль што кіраўніцтва да дзеяньняў. Ці гэта не адмаўленьне чала-

называлі яго падчас прэзэнтацыі выступоўчы.

Прэзэнтацыя была прызначаная на 8 снежня. У гэты дзень споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння біскупа Сіповіча. Біскуп Сіповіч памёр у 1981 г. Аднак патрэбен быў час, каб «цвярроза і бязь лішніх эмоцый» аглядзець падзеі ды абставіны ягонага жыцця і сьлед, які ён па сабе пакінуў». Апроч асабістых успамінаў, крыніцамі для кнігі служылі для а.Аляксандра дзённікі і ліставаньне біскупа Сіповіча, а таксама шматлікія дакумэнты, якія цяпер знаходзяцца ў Бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лёндане.

Найбольшая заслуга Чэслава Сіповіча для беларусаў — гэта заснаваньне ім лёнданскай бібліятэкі. Пераяжджаючы з Рыму, дзе Сіповіч вучыўся, ён прывёз з сабой у Лёндан толькі 300 кніг, якія і сталі пачаткам калекцыі. Цяпер пры кожнай нагодзе ў Лёндан

едучь чарговыя партыі кніг зь Беларусі, папаўняючы бібліятэку. Унучка Якуба Коласа, кіраўніца дзіцячага фонду «Сакавік» Марыя Міцкевіч пазнаёмілася з айцом Аляксандрам у сувязі з дапамогай дзецям, якія пацярпелі пасля чарнобыльскай катастрофы. Ангельскія беларусы першымі адгукнуліся на беларускую бяду. Айцец Аляксандар асабіста прыехаў зь першым грузам гуманітарнай дапамогі з Брытаніі. З таго часу не прыпыняецца супрацоўніцтва з брытанскімі дабрачыннымі арганізацыямі. Кожны год зь Беларусі едучь дзеці ў Брытанію на адпачынак, і кожны год разам зь ім едучь у Лёндан новыя кнігі.

Першая частка накладу, якую прывезьлі на прэзэнтацыю, разышлася імгненна. Выдавец Зьміцер Санько паабяцаў, што да канца году кніга зьявіцца ў продажы. Аднак пры накладзе ў 800 асобнікаў можна з упэўненасьцю

сказаць, што яна адразу ж стане бібліяграфічнай рэдкасьцю. Падчас прэзэнтацыі айцу Аляксандру падарылі два асобнікі, выкананыя ў скурай аправе, з залатым абрэзам і ў футарале, адзін зь якіх прызначаны для лёнданскай бібліятэкі. Кніга пра біскупа Сіповіча — першая праца Аляксандра Надсана, зь якой зможа пазнаёміцца шырокая аўдыторыя чытачоў, паколькі гэта першая ягоная кніга, што выходзіць у Беларусі.

А.Аляксандар Надсан зьяўляецца перакладчыкам усіх усходніх літургічных тэкстаў на беларускую мову, якія ўжо 14 год выкарыстоўваюць у малітвах грэка-каталікі. Звычайна гэтай аграмаднай працай займаюцца літургічныя каміі, аднак, па дуніян беларускай традыцыі, у нас яе рабіў адзін чалавек, на што яму спатрэбілася некалькі дзясяткаў гадоў.

Вядома, з найбольшай цікавасьцю і ўвагай

прысутныя слухалі самога айца Аляксандра. Гаворачы пра Сіповіча, пра адзінства Царквы, ён сказаў і пра тое, на чым павінна будавацца адзінства народу, усіх людзей паміж сабой: «Мы ўсе дзеці аднаго Бога, усе пакліканьні быць дзецьмі Божымі. Нават калі ёсьць розніца ў поглядах, мы павінны любіць і шанавать адзін аднаго. Любіць і шанавать кожнага». Сустрэчу з айцом Надсанам завяршылася сьпевам гімну «Магутны Божа» ў выкананьні хору «Голас душы». Гімн таксама стоячы сьпявалі ўсе прысутныя.

Увечары 9 снежня а.Аляксандар адслужыў у касцёле ў Серабранцы літургію — адзіную падчас сьветляга прыезду ў Беларусь. І ўсе шэсьць дзён перабываньня а.Аляксандра ручанка людзей цякла ў кватэрку на Залатоў Горцы, дзе спыняўся гэты сьветлы чалавек.

АТ

— і да канца»

Гутарка з айцом
Аляксандрам Надсанам

века ад сваёй волі і адказнасьці?

АН: Кожны мусіць знайсці тое, што яму адпавядае. Я баюся вельмі дакладных правілаў, якія б абавязвалі ўсіх і заўсёды. Агульныя прынцыпы, безумоўна, ёсьць: рабі добро, пазбягай зла; любі Бога твайго ўсім сэрцам тваім; любі блізкага, як самога сябе. Але кожны мае свой індывідуальны падыход да іх. Нейкія правілы павінны быць, і яны ёсьць у Царкве. Вядома, некаторыя людзі патрабуюць дакладных правілаў, і калі нехта ў гэтых правілах можа знайсці сваю духоўнасьць —

- Тыя, што зьняверваюцца
- з прычыны аднаго
- сьвятара, ня маюць
- поўнасьцю рацыі, бо мы
- ж усе людзі.

гэта вельмі добра. Але я думаю, што гэта вельмі цяжка, бо можна вельмі лёгка ўпасці ў фармалізм, за якім няма нічога глыбейшага.

«НН»: Часам некаторыя людзі расчароўваюцца ў сьвятарах, а празь іх і ў Царкве і сыходзяць.

АН: Трэба разумець, што сьвятары таксама людзі. Пэўна, чым вышэй стайні, тым лепш цябе людзі бачаць. Гэта вялікае няшчасьце для сьвятара, трагедыя, калі зь яго прычыны нехта страціў веру. Часам ёсьць рэчы прастыя, нявінныя, маральна абьякавыя, але калі ведаеш, што гэта можа прынесьці скандал, трэба іх пазбягаць. З другога боку, тыя, што зьняверваюцца з прычыны аднаго сьвятара, таксама ня маюць поўнасьцю рацыі, бо мы ж усе людзі. Тым ня менш, сьвятар павінен памятаць пра сваё пакліканьне. Раз ты пакліканы да сьвятарства, глядзі, каб тваё жыццё, твае паводзіны не былі прычынай скандалу для іншых. Трэба прасіць Божай дапамогі, Божай ласкі, каб быць на вышнім свайго стану.

«НН»: Наколькі апраўдае прагненне мець беларускую Царкву, быць беларусам у Царкве?

АН: Гэта нармальна. Галоўнае, каб гэта не пераадзілася ў вузкі шавінізм. Многія зь цяперашніх нашых вернікаў прыйшлі ў Царкву праз нацыянальнае, праз шуканьне нечага свайго. Пасьля распаду Савецкага Саюзу яны шукалі нечага, каб запоўніць гэтую пустэчу, якая была ў іх. І першае, што знайшлі, гэта была не Царква, не рэлігія, а тое, што мы, нехта — знайшлі саміх сябе. Тады пайшлі далей, каб знайсці духоўнае падложа, і

знайшлі яго ў рэлігіі, у Богу. Урэшце, тыя нашы абрады — ці рымскія, ці ўсходнія — гэта толькі формы, якія, бясспрэчна, поўныя зместу, таму разумелае жаданьне, каб была нейкая форма, блізкая нам, тое, што нам адпавядае. І знайшлі гэта ў старой уніяцкай царкве. Праз нацыяналізм прыйшлі да Царквы, але цяпер трэба зразумець, што вера — гэта нешта большае, чым нацыяналізм. Важна, каб, стаўшыся вернікамі, яны мелі свабоду дзяцей Божых, каб маглі выбіраць тое, што ім адпавядае. Царква павінна забяспечыць гэтую свабоду. Гэта ня значыць, што мы лепшыя за іншых ці горшыя за іншых. Мы хочам маліцца на той мове, якую Бог нам даў.

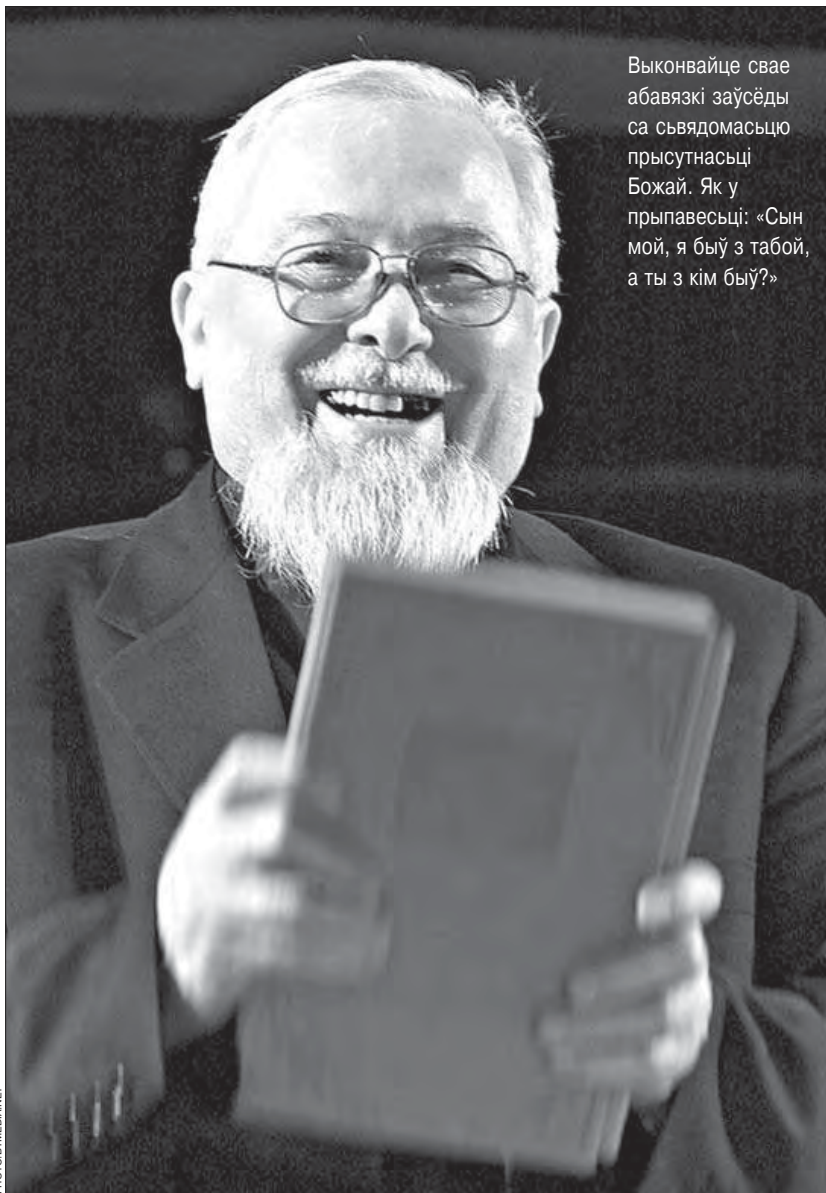
«НН»: Як чалавек павінен імкнуцца жыць, каб дасягнуць мэты свайго жыцця?

АН: Рабіць сваю справу, выконваць свае абавязкі заўсёды са сьведомасьцю прысутнасьці Божай. Ёсьць у беларускіх татараў такая прыпавесьць. Адзін духоўнік казаў казань у мячэце і палыхаў людзей страшным судом і агнём. А другі прыйшоў і кажа: «Не палыхай людзей. Бог пытацца шмат ня будзе. Толькі скажа: «Сын мой, я быў з табой, а ты з кім быў?» Сьведомасьць прысутнасьці Божай. Але над гэтым трэба працаваць, тут і малітва патрэбная. Быў адзін сьвяты бэнэдыктынец, якога падчас гульні ў шахматы запыталі: «Што б ты рабіў, каб табе казалі, што праз гадзіну памрэш?» Ён сказаў: «Перш скончыў бы гэтую партыю шахматаў». Тое, што робіш, рабі добра і да канца.

«НН»: Вы закрэпілі пытаньне сьмерці. Якое павінна быць стаўленьне чалавека да сьмерці?

АН: Гэартычна трэба сказаць, што той, хто верыць, не павінен баіцца сьмерці, але на практыцы ўсе мы яе баімся. Магчыма, мы слабой веры. Я бачыў, як памёр а.Язэп Гэрмановіч. Быў актыўны ўсё сваё жыццё і зьлёг за пару дзён перад сьмерцю. Да яго прыйшлі ўладыка Чэслаў Сіповіч ды іншыя сьвятары, пытаюцца, што рабіць, а ён ужо ня мог гаварыць, але яшчэ мог пісаць і напісаў: «Дайце мне спакойна памерці». Ён быў падрыхтаваны, бо жыў з Богам усё жыццё. Зноў жа, для гэтага патрэбны штудыёны высілак. Гэты пераход заўсёды будзе страшны, пры найбольшай веры, паколькі гэта нармальнае першае рэакцыя чалавека. Але як жывеш, так і паміраеш. Мы гаворым пра забойленьне, што гэта жыцьцё з Богам, але яно пачынаецца ўжо ў гэтым жыцьці.

Гутарыў Алесь Трафіменка

Выконвайце свае абавязкі заўсёды са сьведомасьцю прысутнасьці Божай. Як у прыпавесьці: «Сын мой, я быў з табой, а ты з кім быў?»

Айцец Аляксандар Надсан — Апостальскі візітатар для беларусаў — грэка-каталікоў замежжа. Нарадзіўся 8 жніўня 1926 г. у Гарадзеі. Ваяваў у складзе корпусу генэрала Андэрска ў Італіі. Па вайне скончыў Лёнданскі ўнівэрсытэт. Курс тэалёгіі прайшоў у Грэцкай калегіі і Грыгарыянскім ўнівэрсытэце ў Рыме. Высьвячаны

ў 1958 г. Актыўны ўдзельнік грамадзкага жыцця беларусаў замежжа: быў сярод заснавальнікаў Згуртаваньня беларусаў Вялікай Брытаніі, дырэктарам Беларускай школы імя сьв. Кірылы Тураўскага. Зробленыя айцом Аляксандрам пераклады літургічных тэкстаў для Уніяцкай Царквы афіцыйна ўхваленыя Ватыканам.

Рука Масквы

Юры
Хадыка

Тэрарызм набыў
інтэрнацыянальны
характар, але
родавая
пупавіна, што
злучае яго
з Масквою,
канчаткова
не разарваная.

Юры Хадыка —
прафесар-фізык,
намеснік
старшыні Партыі
БНФ

Пры гэтых словах уяўленыя людзей старошага пакалення паўстае вобраз чалавека ў плашчы і чорных акуларах з кінжалам у руцэ. Ці з парасонам, у які ўманцэравана іголка з атрутай. Разумець паходжанне гэткага рэфлексу няцяжка. Гэта і рамантызацыя ў савецкім мастацтве шпіёнаў рэальных ды прыдуманых — Зорге, Кілбі, палкоўнік Ісаеў, гэта і добра арганізаваная сыстэма падрыхтоўкі кіраўнікоў і шарагоўцаў нацыянальна-вызвольных рухаў, якія нямала не адрозніваліся ад шпіёнаў і дыверсантаў. Гэтка палітыка мела поспех. У 1950-я і 1960-я гады XX ст. дэставалі і распалялі каліянінныя імперыі Францыі ды Брытаніі. Але падрыхтоўка «байцоў нябачнага фронту» на гэтым не спынілася, а плаўна перацякла ў падрыхтоўку ідэалогічных «місіянераў». Чэ Гевара, Карлас Лічч, чароўныя гэтага часу дзейнічалі ўжо практычна не адрозніваліся ад сучаснага тэрарызму.

Цікава, што ўсе яны рыхтаваліся не ў Аўганістане ці Судане, а ў Маскве ці Бэрліне. Дзіва што шмат якія кіраўнікі азіяцкіх ды афрыканскіх дзяржаў — выхаванцы вайсковых ВНУ Расіі. Аўтамат Калашнікава — на сцягах далёкіх краін, а стваральнік гэтага цуду тэхнікі мог бы быць дзяржавым мільярдырам, паколькі твор ягонага імя выраблены і гуляе па сьвеце ў кожнай большай як 70 міль штук.

Адчыніць «скрыню Пандоры» аказалася прасцей, чым зачыніць. Мэтастасі рэвалюцыйнага тэрарызму пачалі распаўсюджацца па сьвеце. Буйной памылкай крамлёўскага кіраўніцтва стала вайна ў Аўганістане, краіне, якая дэрна кантраліроўца заваёўнікамі з часоў Аляксандра

Вялікага. Маса зброі, што паступіла ў гэтую краіну за 10 год і з СССР, і з ЗША, стала трывалаю базаю для тэрарызму на мяжы тысячагоддзяў. У выніку тэрарызм набыў інтэрнацыянальны характар, але родавая пупавіна, што злучае яго з Масквою, канчаткова не разарваная. Філізофія і практыка яго лёгка ўгадваюцца ў басконцы «аднаўленьні канстытуцыйнага парадку» ў Чачні. Прычым з абодвух бакоў. Таму сьлёзы крамлёўскага кіраўніцтва па бязьвінных ахвярах беззаконных акцый басеікоў Басаева — яны больш чым кракадзілавы сьлёзы.

Але канстатуючы відэаочную адказнасць Масквы за росквіт у эпоху постмадэрнізму і глабалізму старажытнага і прымітыўнага права сілы ў варыянце яе незаконнага выкарыстання, мы мільколі ставім пытаньне аб вытоках жалезабетоннага перакананьня ў мажлівасьці навязаць навакольнаму сьвету свой погляд на падзеі. Погляд, які падзяляецца выключна сатэлітамі і не прымаецца астатнімі. Тут ня трэба зьвяртацца да часоў «халоднай вайны». Дастаткова нядаўніх крызісаў у Грузіі ці ў Украіне.

Усе дэмакратычныя краіны прызнаюць: В.Януковіч выкарыстаў тое, што крывадушна завецца «адміністрацыйным рэсурсам». А на агульнаначальнае мове — брутальным умяшаньнем улады ў народнае волевыяўленьне. Ці папросту фальсыфікацыяй і падманам. Але маскоўская эліта, што быццам будзе ў сябе дэмакратыю, гэтага ва ўпор ня бачыць і сьляпаецца павіншаваць Януковіча зь «перамогай», а таксама ўсімі магчымымі сродкамі распаляе варажнечу і правакуе раскол Украіны. У гэтым выпадку «рука Масквы»

выяўляецца адкрыта і абуральна. Два візыты ва Украіну падчас выбарчай кампаніі быццам бы дэмакрата У.Пудіна на тле папярэдніх саступак у пытанні транзыту расейскіх энэргасьбітаў і мірнага ўрэгуляваньня «кэрчанскага пытаньня», абяцанні ў адказ В.Януковіча абвясціць па прыкладзе Беларусі расейскую мову другой дзяржаўнай, зьяўленьне непрыхаванага шавініста Ю.Лужкова на сэпаратысцкім зборышчы ў Луганску, нястомныя высілкі расейскіх СМІ выставіць В.Юшчанку ворагам Расіі, а ў Украіну — дзяржавай без гісторыі.

Украінскія выбары толькі высвечылі працэс адраджэньня вялікарасейскага шавінізму і імперскіх амбіцый. Тлумачэньне гэтай зьявы рэакцыяй на раны, нанесеныя нацыянальнаму гонару распадам СССР, толькі часткова слухнае. СССР ня першая імперыя, што распадаецца. Аб'ектыўна ня менш ганарлівыя французы ды ангельцы зь цягам часу праяўлялі вялікадзяржаўную пыху ўсё слабей. Але ў Маскве наадварот. Хваля шавінізму ўздымаецца ўсё вышэй. Складаецца ўражэньне, што яна гатовая выліцца за межы «стольнага гораду», тады яна ня спыніцца на раўнінах расейскіх правінцый.

Вядома, што не камунізм і не распад СССР прычына гэтай непрыгожай і небясьпечнай зьявы. Карані расейскага шавінізму глыбейшыя. Вядома, як арганічна ўспрыняла маскоўская дзяржава і маскоўская эліта тэорыю «Трэцяга Рыму». І як далёка прасунулася Расейская імперыя па шляху ажыццяўленьня гэтай тэорыі. Гэта прымушае ўважліва прыгледзецца да

тэорыі дзяржавы Другога Рыму — Канстанцінопалю, — якая стала ўзорам для Масквы. Я мушу зрабіць невялікія выпіскі з акадэмічнага выданьня «Культура Бізантыі. Другая палова VII — XXII ст.».

У разьдзеле «Дыпламатыя» чытаем: «Бізантыя сьвята аберагала сваё выключнае палітычнае і рэлігійнае становішча ў сьвеце... Кожны барбарскі народ імперыі імкнулася прымусіць служыць сваім інтарэсам... У Канстанцінопаля пільна сачылі за сваркамі, звычайнымі ў княскіх родах барбараў ці ў кіруючых колах суседніх краін. Няўдалым прэтэндэнтам, выгнаным князям давалі прытулак і трымалі іх «у запасе», на ўсялякі выпадак, каб выплываць небясьпечнага суперніка супраць барбарскага князя, які «зрываўся»... Калі моцнага ворага нельга было ні купіць, ні адолець сваёй ці чужой зброй, бізантыйскі ўрад выкарыстоўваў палітычны і эканамічны ціск ды імкнуўся ізаляваць сваіх ворагаў, пазбавіць іх саюзнікаў, слабшчэ эканамічна, перарэзаць важныя для непрыяцеля гандлёвыя шляхі... Паколькі Канстанцінопаць — спадкаемца Рыму — лічыўся цэнтрам хрысьціянскага сьвету, пастолькі ўсе астатнія хрысьціянскія дзяржавы павінны былі разглядацца de jure як падпарадкаваныя яму тэрыторыі».

Падстаўце ў прыведзеных цытатах словы «Расея» замест «Бізантыя» і «Масква» замест «Канстанцінопаля» — і вы атрымаеце надзіва дакладную характарыстыку міжнароднай палітыкі як царскай, так і «дэмакратычнай» Расіі, ці апісаньне спраў «рукі Масквы» за межамі спрычанага вобразу чалавека ў чорным плашчы і акуларах.

Хваласьпеў бліскачай будучыні

Гледзячы зь «Менскае сахі»
у «НН» ад 10 сьнежня.

Як калісьці ў БССР,
Разраззе стужку мэра,
Адкрывае светлы шлях
У чырвоных літарах.

Перад стужкаю чырвонай
Шчыльнай зьбіліся калёнай
Не паны сахі-арала,
Толькі інтэлектуалы.

Спрэс эліта: мастакі,
Філязофы, сьпевакі,
Да пляча плячо — пазты,
Што вядомы на паўсьвету.

Як Сатыры ў храм Вэнэры
Зараз рынучца, халера!
Маюць права першай ночы.
Хто ня верыць — плюньце ў вочы!

Могуць працай пахваліцца:
Дзеля велічы сталіцы
Выбіралі, дзе і як
Ў Менску змесьціцца бардак.

Не рабочы, не армейскі,
А сапраўдны эўрапейскі!
Шчыра дзякуючы прамоўцы
Тым экспэрта-адмыслюцам,

Іх стараньнем проста ў рай
Пераскоўчы родны край.
Будзе ў нас, а не ў кагосьці,
Дзесьці з кімсьці хтосьці
штосьці!

Вікенці Ласаянскі

«Беларусы наеліся і хочучы мары»

Калі ўлада і апазыцыя ў сваім змаганьні ўсё болей аддаляюцца адна ад адной — гэта вядзе да дэструкцыйнага стану грамадзтва. Кансалідацыя пачынаецца з працягнутаў рукі і пошукі супольнага, таго, што нас аб'ядноўвае. Ці здольны сучасныя лідэры на такі крок, крок, які перакрэсьліць іх папярэднюю палітычную гісторыю?

Аб'яднаўчым матывам можа быць тое, што мы амаль усе «за Беларусь». Застаецца адно акрэсьліць, аб якой Беларусі кожны з нас марыць. Як трапіла заўважыў Аляксей Аркуш, «Беларусам патрэбна мара». Мара салодкая, як мёд, лёгкая, як паветра, сьветлая, як сонца, ап'яняючая, як віно. Яна натхняе чалавека, трансфармуецца ў мэты і далей у дзеянні. Мара — тое драбнютка, з чаго вырастае вялікае. У ёй адлюстроўваюцца нашы інтарэсы, патрэбы, наша сапраўднае нутро. Дык пачнём з мары!

Ігар Хаменка, Менск

«17 кастрычніка — гэта 11 верасьня»

Мікола Бусел у №45 узяў важную тэму: што рабіць далей нацыянальнаму руху. Сп.Мікола на першы плян ставіць адукацыю грамадзтва і зьвязданыя з ёю палітыку. Як у нас кажучы, найлепшы бізнэс — гэта палітыка, але хай сп.Бусел паспрабуе прайсьці са скрыняй па кірмашы, тлумачыць зьмерзлым гандлярам, што ахвяра-

ваны грошы пойдуць на выданьне газэты. Калі атрымае нешта ад 5% дробных бізнэсоўцаў, гэта будзе фэйна. Наш дробны бізнэс — гэта не эўрапейская сярэдняя класа, а тыя ж сялянскія дзеці, што вырваліся ў горад. Сярэдній класай, дасяць бог, стануць іх дзеці (дарэчы, ва Украіне так і адбываецца — большасць моладзі зарабляе грошы на эўрапейскіх шабашках, а дахаты вяртаецца, каб распачаць уласную справу). Нашы ж прыватнікі гуртуюцца, толькі калі іх прысунуць. Тады ўспамінаюць і пра свабодны прафсаюзы. Давялося назіраць, як адмахваўся гандляры садавіно ад прапаноў далучыцца да страйку, калі выганялі з кірмашу гандляроў скурай і апаратурай. Іх гэта ня тычыцца... а тутка аддаць грошы на нейкую газэту?

Дый за апошнія 10 год такіх «Грамадзкіх пэрспектыв» і «Са сьцягам часу» фармату А4 выдавалася столькі... На жал, чыталі іх толькі самі аўтары. Народ жа глядзіць тэлевізар і чытае толькі расклад перадач. І куплюць пэрсіянеркі суботнюю «СБ», бо танная, «праграма ё і паперы шмат». Таму брашура, напісаная «гісторыка-патрыётам на ключавыя тэмы», шмат карысьці не прынесе. Хіба што комісы глядзелі б...

Цікавая думка пра патрэбу палітычнае адукацыі мастацкімі сродкамі. Але заказы на вершы і карыкатуры — здаецца, было ўжо ўсё гэта за саветамі... Уяўляю: сядзіць сп.Лябедзька і факсуе ў Саюз пісьменьнікаў з патрабаваннем даць справяднае аб вы-

кананьні партыйных замоў. Чаму замест фальсэтонку вышаў верш, а мастак малюць абстракцыянымы...

Згодны, трэба мець плян. Дугатэрміновы, ад выбараў да выбараў. Трэба пралічваць і прадбачыць крокі чыноўнікаў, каб прыдбаць хаткі для суполак і рэгістраваць на іх ўрады. А на падворку можна было б сьвязаць адзначаць, і сьцяг вывешваць...

Дзякуй сп.Буслу. Такія дыспуты выяўляюць слабыя бакі ідэй і прадуючыя новыя. Ды ці чытаюць іх нашы дэмакратычныя лідэры? Іх у рэгіёнах ані вокам не відаць, ані слыхам не чуваюць... Відаць, адпачываюць на міжвыбарных вакацыях.

Руслан Равяка,
Баранавічы

Ж А Р Т

Дарагая «Наша Ніва»!

Ты — мая любімая газэта, ня толькі я, але і мае сябры ды сяброўкі чытаем, абмяркоўваем, спрачаемся, радуемся. Звычайна спрэчкі бываюць мірныя, але воль апошняе няякія скончыцца, і ўжо пад пагарзай добрай адносіны паміж мною і маёй найлепшай сяброўкай.

А ўсё ад таго, што ў №44 прачыталі мы нататкі Тэды Лі пра тое, што варта апрацаваць гэтай зьмію. Мы ж ня нейкая дэзінфармацыйная з бліс-

кучымі цэнамі перад кантралёнай па геамэтрыі; мы нават і на творчыя прадметы накітавалі літаратуры або чалавека з грамадзтвам вачэрняга макіяжу ніколі не рабілі, заўсёды імунілі быць моднымі і стыльнымі. Дый ранейшыя пісанні Тэды Лі пра мужыкоў там, пра дзяўчат і іншых людзей нам у многім адпавядалі, многаму навучылі. А тут...

Дык да справы. Піша Тэды Лі, што «заміша, мех і скура заўсёды лічыліся матэрыяламі для зімовай вопраткі». Ну, на добрую скуру зь фірмавага салёну ў нас грошай няма, купляць абы-што на Жданых тонкасьць густаў не дазваляе, а за ідэю меху мы ўжалецілі. Але тут якраз пастка.

Мая сяброўка Бронька кажа:

— «Наша Ніва» — газэта прасунутая, сусветныя тэндэнцыі прапагандуе, значыцца, мех павінен быць з сынтэтычных матэрыялаў, такі гладкі, бліскучы.

А я ёй:

— Не, «Наша Ніва» за традыцыйную беларускую культуру, значыцца, мех павінен быць някідкі, крыху варсісты, абы моцны, натуральны.

А яна:

— Не, сынтэтычны, гладкі, трывалы.

А я:

— Не, някідкі, варсісты, традыцыйнага выбару.

А яна:

— Бліскучы.

А я:

— Цьмяны.

А яна:

— Затое не намакае.

А я:

— Пафарбаваць можна.

...І гэтак да бясконцасьці.

Дык знойдзі нам Тэды Лі сама адлісала электроннай поштай, якія мыі парэзаць на вяртатку — ці старыя, ільняныя і пяньковыя, у якіх нашыя бабці бульбу і збожжа ссыпалі, ці, можа, навамодныя зь белага плястыку, у якіх у нашую краму буркі прывозьць?

Адажы ж нам, «Наша Ніва», каб мы нарашчэ памірыліся. А не, дык дзевяццацца пісаць казаное пісьмо: на тое ўжо будзе мусова адлісца, бо што-што, а Закон аб зваротах грамадзян мы ведаем.

Твая шчырае чытачка,

Аня Вялікая

«НН» з радасьцю друкуюе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты, мы ня можам пазьвярдацца атрыманыя Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісанымі, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам. Наш адрас: а/с 537, 220050, Менск. E-mail: nn@promedia.by. Факс: (017) 284-73-29.

Андрэй Лінейні

Польская лыжня

Па адпачынку ў замежжы праз увесь год лідэрам застаецца Турцыя. На туры ў гэтую краіну болей за ўсё замоў у турфірмах. «Гарачыя» туры — эгіпецкія. Пры кошце пад 600—1000 даляраў гэта ня дзіва. Яшчэ «прагараюць» пазездкі ў Індыю коштам 4000 даляраў.

Зь зімовых вандровак папулярныя горналыжныя курорты Аўстрыі і Польшчы. Выпраўіцца на «польскую лыжню» на дзе-

сяць дзён будзе каштаваць каля 200 эўра разам з консульскім зборам пры афармленьні візы. Пастаянна працуюць маршруты на Кракаў (каля 50 у.а. на чалавека) і ў аквапарк «Трапікана», што ў Мікалайках. Разам з пражываннем ў 4-х зоркавым гатэлі «водныя працэдур» абыдуцца ў добрую сотню эўра.

Адпачынак у Вільні й Рызе даражэйшы — ад 130 эўра за дзве сутак у

гатэлі да сьвяткаваньня Новага году і сьвяточнага балю. У апошнім выпадку кошт, натуральна, узрасьце ўдвая.

Былы саблэк прананіе ў зімовы перыяд зьбольшага дзіцячы адпачынак. Тыдзень у дзіцячым пансіёнаце Вугоршчыны, Чэхіі ці Баўгарыі абдышца ў 160—180 эўра. Дзіцячая вандрука па гарадох Эўропы каштуе каля 250 эўра.

Сяргей Дэніскі

Тэатры і канцэртныя залі

Опера

- 16 (чч) — «Рыгелета».
- 17 (пт) — «Манюшка на радзіме».
- 18 (сб) — «Мадам Батэрфляй».
- 19 (ндз) — «Трубадур».
- 21 (аўт) — «Набука».
- 23 (чч) — «Вяселье Фігара».
- 26 (ндз) — «Чароўная флейта».

Балет

- 26 (ндз) — «Тры парсюкі».

Купалаўскі тэатр

- 16 (чч) — «Ідылія».
- 17 (пт) — «Каханьне ў стылі барока».
- 18 (сб) — «Парфён і Аляксандра».
- 19 (ндз) — «Смак яблыка».
- 20 (пн) — «Згублены рай».
- 23 (чч), 24 (пт) — «Чорная панна Навісёў».

26 (ндз) — «Падступства і каханьне».

Ранішняя спектаклі

- 26 (ндз) — «Паўлінка».

Малая сцена

- 17 (пт) — «Беларусь у фантастычных апавяданьнях».
- 19 (ндз) — «Саламея».
- 26 (ндз) — «Налу».

Тэатар беларускай драматургіі

- 17 (пт) — «Адвечная песня».
- 18 (сб) — «Адэль».
- 19 (ндз) — «Містар Розыгрыш».
- 21 (аўт) — «Полці Плат».
- 23 (чч) — «Палёты з анімалам».
- 24 (пт) — «П'ёмонці зьвер».

Драматычны тэатар імя Горкага

- 16 (чч) — «Ад'ютант-Ша Яго вялікасьці».
- 17 (пт) — «Адзіны спадкаемца».
- 18 (сб) — «Сунічная палаяна».
- 19 (ндз) — «Зязюльчыны дзеці».
- 19 (ндз) — «Суцэпальнік удоў».

Маладзевы тэатар

- 16 (чч) — «Пігмаліён».
- 17 (пт) — «Тойбэлі і яе дзман».
- 18 (сб) — «Багаты востраў».
- 19 (ндз) — «Кемліваа закаханая».

Тэатар-студыя кінаактара

- 16 (чч) — «Поліе бітвы».
- 18 (сб), 19 (ндз) — «Востраў нашага каханьня і надзеі».

«Дзе я?»

- 16 (чч) — «Жанчыне не забароніш».
- 17 (пт) — «Гарбата зь вярблюдам».

Палац Рэспублікі

Малая зала

- 18 (сб), 19 (ндз) — канцэрт ансамблю «Бяседа». Квітка — 10000.

Грыфаманія-2004

24 сьнежня (ндз) у ДК МТЗ адбудзецца 6-ты фэстываль гітарыстаў «Грыфаманія-2004». Квітка — ад 8000 да 12000 руб. Т.: 230-20-32.

Аляксей Шадзько

24 сьнежня ў Доме афіцэраў Аляксей Шадзько прэзэнтуюе новы альбом. Пачатак а 19-й гадзіне.

Выставы

Арцель мастакоў

Да 18 сьнежня ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва (пр. Скарыны, 47) працуе выстава-прэзэнтацыя новага аб'яднаньня «Прафэсійная арцель мастакоў». Квітка — 2000.

Сьвет казак, легенд і паданьняў

У мастацкай галерэі «Ўнівэрсытэт культуры» (Палац Рэспублікі) да 9 студзеня працуе выстава «Сьвет казак, легенд і паданьняў». Жывапіс, акварэль, графіка, бацік і інш.

Ню

У мастацкай галерэі «Onik» (вул. Сьвярдлова, 4) да 22 сьнежня працуе выстава «Ню». Жывапіс, графіка, скульптура. Там жа да 9 студзеня можна наведаць мастацкую выставу творчага аб'яднаньня «Аршыца».

Фота хоку

Да 19 сьнежня ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва (пр. Скарыны, 47) працуе літаратурна-фатаграфічная выстава «Фота хоку» Дзямітрыя Пласка і Ігара Корзуна. Першы займаецца літаратурай у Швэцыі, другі — графікай у Беларусі. Выстава — спроба аб'яднаць два віды мастацтваў. Квітка — 2000.

Луха

У фазе бібліятэкі імя Янкі Купалы (вул. Веры Харужай, 16) да 15 студзеня працуе выстава студый творчай фатаграфіі «Луха». Уваход вольны.

Два жыццёў напратак

Да 19 сьнежня ў Доме фота (вул. Мясынікова, 78) працуе выстава фатадзімакаў Валер'я Цітова «Два жыццёў напратак» (жанравы партрэт і пейзаж). Уваход вольны.

Японская кераміка

У Нацыянальным мастацкім музэі да 6 студзеня працуе выстава традыцыйнай японскай керамікі. Экспазыцыя складаецца з 63 твораў, выкананых 55 японскімі ганчарамі. Квітка — 2000.

Цэні часу

У Баранавіцкай выставачнай залі распачала работу выстава мастака Уладзімера Гладкевіча «Цэні часу», прымаркаваная да 50-годзьдзя мастака. Пазалетаць падчас сваёй першай выставы ў Баранавічах сп. Гладкевіч падараваў гарадзкому музэю карціну «Вяртаньне Францыска Скарыны».

Клюбнае жыццё

Белая Вежа (284-69-22)

- 16 (чч), 22.00 — «K-8.4.1 — Кіно / Night I»: Triangle Sun (Масква), vj Rokas (Вільня).
- 17 (пт), 23.00 — «K-8.4.1 — Кіно / Night II»: dj Jason Boardman («Paper Recordings», Вялікабрытанія), vj Rokas (Вільня).
- 18 (сб), 22.00 — dj Mihel, dj Dee.
- 19 (ндз), 22.00 — dj Alex.

Bronx (288-10-61, Velcom: 103, 105)

- 16 (чч), 22.00 — dj Dust.
- 17 (пт), 22.00 — жывая музыка: «Flat».
- 18 (сб), 23.00 — dj Plastique (UA), dj Laurel

Графіці (251-87-54, 671-58-65)

- 16 (чч), 20.00 — канцэрт Аляксея Ваіцяховіча.
- 21 (аўт), 20.00 — канцэрт гурту «Палац» з праграмай «Найлепшае».
- 23 (чч) — канцэрт Ганны Васільевай.

Рэактар

- 16 (чч), 19.00 — у рамках «Каляднага туру» выступіць «Крамбамбуля».

Extreme (679-00-00)

- 18 (сб), 21.00 — выступ Bosson'a.
- 26 (ндз), 17.00 — «ННМ Metalection III», частка 2-я. Бярэць удзел «Znich» (прэзэнтацыя альбому «Язычнік»), «Vir Asguard», «Zygmunt Vaza», «Зьмяя», спэцыяльны госьць практу Metalection: Mortem». Квітка — 10000 (танцпол),

15000 (столік).

Менская кінаафіша з 17 да 19 сьнежня

«Аўрора» (253-33-60)

«Чужы супраць Драпежніка» (прэм'ера): 17 (пт) 15.00, 17.00, 19.00; 18, 19 (сб, ндз) 13.00 (ін), 15.00, 17.00, 19.00.

«Рамасанта: паляваньне на ваўкалака»***: 17—19 (пт—ндз) 21.10.

«Чырвоныя агні»*** («Кінафармат 4х4»): 17 (пт), 16.40, 18.50, 21.00.

«Не сыходзь»*** («Кінафармат 4х4»): 18 (сб) 16.00, 18.30, 21.00.

«Oldboy»*** («Кінафармат 4х4»): 19 (ндз) 16.00, 18.30, 21.00.

«Берасьце» (272-87-91)

«Жанчына-котка»: 17 (пт) 16.40 (ін), 18.50 (ін), 21.00; 18, 19 (сб, ндз) 14.00, 16.40, 18.50, 21.00.

«Дружба» (240-90-13)

«Умблдон»: 17 (пт) 18.00 (ін); 18 (сб) 18.00; 19 (ндз) 18.00.

«Наталі»***: 17 (пт) 20.00; 18 (сб) 18.00; 19 (ндз) 20.00 (ін).

«Кастрычнік» (232-93-25)

«Чужы супраць Драпежніка» (прэм'ера): 17 (пт) 16.50, 18.50, 21.00; 18, 19 (сб, ндз) 14.40 (ін), 16.50, 18.50, 21.00.

«Вам заданьне» (да 80-годзьдзя беларускага кіно): 17 (пт) 14.30.

«Масква» (223-27-10)

«Чужы супраць Драпежніка» (прэм'ера): 17 (пт) 21.20; 18, 19 (сб, ндз) 13.00 (ін), 15.00, 17.00, 19.00, 21.00.

«Мір» (284-37-71)

«Жанчына-котка»: 17 (пт) 16.00, 18.10, 20.20; 18, 19 (сб, ндз) 14.00 (ін), 16.00, 18.10, 20.20.

«Oldboy»*** («Кінафармат 4х4»): 17 (пт) 16.20, 18.40, 21.00.

«Тэрмінал»*** («Кінафармат 4х4»): 18 (сб) 17.00, 19.00, 21.00.

«Чырвоныя агні»*** («Кінафармат 4х4»): 19 (ндз), 17.00, 19.00, 21.00.

«Перамога» (223-77-66)

«Умблдон»: 17, 18 (пт, сб) 14.00.

«Не сыходзь»*** («Кінафармат 4х4»): 17 (пт) 16.20, 18.40, 21.00.

«Oldboy»*** («Кінафармат 4х4»): 18 (сб) 16.00 (ін), 18.40, 21.10.

«Тэрмінал»*** («Кінафармат 4х4»):

19 (ндз) 14.00, 16.20 (ін), 18.40, 21.00.

«Піонер» (227-64-87)

«Весьягонская ваўчыца»: 17—19 (пт—ндз) 19.00.

«Брудныя танцы-2»: 17—19 (пт—ндз) 17.00, 21.00.

«Цэнтральны» (220-34-16)

«Жанчына-котка» (прэм'ера): 17 (пт) 11.00, 13.20; 18, 19 (сб, ндз) 11.00 (ін), 13.20.

«Тэрмінал»*** («Кінафармат 4х4»): 17 (пт) 15.50, 18.30, 21.00.

«Чырвоныя агні»*** («Кінафармат 4х4»): 18 (сб), 15.50, 18.30, 21.00.

«Не сыходзь»*** («Кінафармат 4х4»): 19 (ндз) 15.50, 18.30, 21.00.

(ін) — ільготны сэанс (сідка 50% для ўсіх глядачоў)

Рэйтынгавая абмежаваньне:

*** — дзеці да 16 год не дапускаюцца;

**** — дарослы з 18 год.

Для дзяцей

Тэатар юнага глядача

23 (чч), 24 (пт), 25 (сб), 26 (ндз) — «Леў, чараўніца і рыцары ў Зімовай Краіне».

Опера

19 (ндз) — «Кот у ботах».

Тэатар беларускай драматургіі

24 (пт), 26 (ндз) — «Воўк-мараплавец».

Кіно

«Аўрора»

«Бальная сукенка» (да 80-годзьдзя беларускага кіно): 17 (пт) 14.30; 18, 19 (сб, ндз) 14.00.

«Берасьце»

«Маленькі баец» (да 80-годзьдзя беларускага кіно): 17 (пт) 15.00.

«Грынч — выкрадальнік Каляды»: 18, 19 (сб, ндз) 12.00.

«Дружба»

«Браток медзьведзяны»: 17 (пт) 12.00; 18 (сб) 11.00; 19 (ндз) 14.00.

«Гары Потэр і вязьне Азкабану»: 17 (пт) 14.00; 19 (ндз) 11.00.

«Настасься Слудкая»: 18 (сб) 13.00.

«Мір»

«Закаваная Эла»: 18, 19 (сб, ндз) 15.00.

«Піонер»

«Дунечка»: 17 (пт) 12.30; 18, 19 (сб, ндз) 15.00.

«Я — Цэзар»: 17 (пт) 15.00; 18, 19 (сб, ндз) 13.00.

«Два браты»: 17 (пт) 10.50; 18, 19 (сб, ндз) 11.00.

«Два браты»: 17 (пт) 10.50; 18, 19 (сб, ндз) 11.00.

КІНО Ў МЕНСКУ

Пачвара пачвары ўсе вочы выдзеўбе

Сьветлыя вобразы «Чужых» і «Драпежнікаў» вось ужо чвэрць стагодзьдзя не даюць спаць усім аматарам кінафантастыкі. І хаця іншاپлянэтных пачвары ўдасталі пашкамугалі чалавечую плоть, адпярэць на пэнсію знакамітыя брэнды зарана.

У Антарктыдзе цікаўныя навукоўцы знаходзяць старажытныя піраміды, папярэдніцы эгіпцкіх, камбоджыйскіх і ацтэкскіх. Але гэтыя месца здаўна выкарыстоўваюць Драпежнікі для рытуальнага паляваньня на Чужынцаў. А людзі ў такім паляваньні — нажыўка і сыравіна.

Пры такім зубабрабильным раскладзе што-небудзь складанейшае

за кампутарную гульнію ад рэжысэра Пола Андэрсана не патрабуецца. Ланс Хэрыксэн паўстае ў карціне мільярэдрам Вэйландам. У якасьці Сыгурні Ўівэр і Арнольда Шварцэнгера выступае цемнаскурая Санаа Латан — у фільме інструктар па альпінізьме.

Намёкі на амурную гісторыю з італьянскім археолягам (Рауль Бова) аўтары абрываюць, скараціўшы італьянца эмбрыёнам Чужых.

Бойкі паміж Чужынцамі й Драпежнікамі імгненна кампутарныя. Уся карціна «Чужы супраць Драпежніка» — высокабюджэтная камэрцыйны трэш і дынамічная кампутарная гульня.

Андрэй Радзінскі

Чужы супраць Драпежніка (Alien Vs. Predator)

ЗША—Намеччына—Чэхія, 2004, каларовы, 101 хв.

Жанр: Жудасная фантастыка, баявік

Адзнака: 3,5 з 10

Усё таўсцьце тая кніга

Людзі сыходзяць у гарады, вёска вымірае. Спынілася мэліярацыя. Прырода магла ўзяць рэванш. Але ўжо ня можа. Колькасьць жывёл і расьлін, якім пагражае зьнікненьне, толькі расьце. Міністэрства аховы прыроды зацьвердзіла новы спіс рэдкіх расьлінаў і жывёлаў.

Высілки па зьберажэньні біялягічнае разнастайнасьці на Зямлі маюць карацэнскую гісторыю, што не налічвае й 100 гадоў. Драбязя, у параўнаньні з тысячагодзьдзямі татальнага вынішчэньня чалавекам усяго жывога, зьмены ландшафту і клімату. Толькі па вайне, гадоў 50 таму, чалавецтва ўсьвядоміла, што страта любога віду расьлін і жывёл — непараўнальная згуба для саміх жа людзей. Стварэньне так званых «Чырвоных кніг» стала першым крокам у барацьбе за тую лінію, за якой — нябыт.

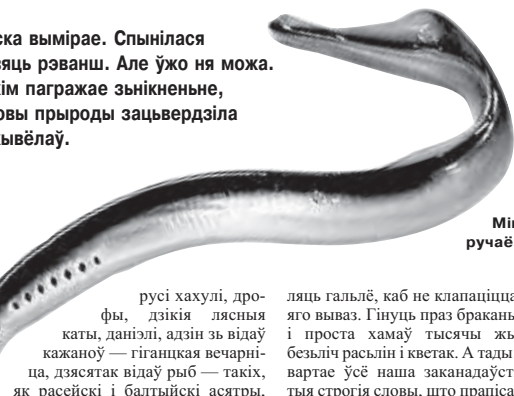
Сянь Чырвонае кнігі палягае, перад усім, у тым, што яна — аснова для законаў. Апроч таго, гэтакія кнігі прапануюць навукова абгрунтаваныя захады па зьберажэньні рэдкіх відаў. Маральны ж бок навідавоку — той, хто знаёмы з падобнымі выданьнямі, мае шанец не застацца эгацэнтрычнай адзінкаю ў грамадзтве спажываньня.

Беларусь таксама мае ўласную нацыянальную Чырвоную кнігу, заснаваную пастановай СМ БССР у 1979 г. Першае выданьне яе ўбачыла свет у 1981 г. У яго было ўключана 80 відаў жывёл і 85 відаў расьлін. У 1993 г. было складзенае яе другое выданьне. Што праўда, як і якім чынам ахоўваецца той ці іншы канкрэтны від з кнігі, на скажам нішто. Ну хіба хто бачыў міліцыянтаў ці інспэктараў, якія правяралі б букеты ў прыгарадных цяжкіх на прадмет рэдкіх відаў расьлін? Альбо хто бачыў, каб правяралі ў рыбакоў улоў у звычайных месцах?..

Жывучы ў гарадах, мы не задумваемся аб тым, колькі нечалавечых істот дзеліцца з намі наш лёс — жывуць у гэтай краіне. Іх мільярды. Ад казурак і прасьпеўшых арганізмаў да аграмадных самоў і велічэзных ласёў. Здавалася б, з аднаго боку, іх жыцьцёвая прастора ў нашых краях неспунына пашыраецца. Людзі сыходзяць у гарады, вёска вымірае, палі зарастаюць. Спынілася мэліярацыя. Куды менш вальцэ ў зямлю хімікатаў. Чарнобыльскія раёны, дзе багата чаго згарнулі й паадзялілі людзей, — асобная тэма. Адным словам — прырода магла ўзяць рэванш. Але ўжо ня можа. Колькасьць жывёл і расьлін, якім пагражае зьнікненьне, толькі расьце.

Ужо незваротна зьніклі ў Бела-

Хамякоў у Беларусі заўжды было мала, але скарачэньне колькасьці зьяркоў у сьвеце змусіла занесці іх у Чырвоную кнігу.

Мінога ручаёвая.

русі хахулі, дрофы, дзікія лясныя каты, данізі, адзін зь відаў кажаноў — гіганцкая вечарніца, дзясятка відаў рыб — такіх, як расейскі і балтыйскі асятры, выразуб ды шмат іншых. Амаль траціна відаў, якія яшчэ фіксавала Чырвоная кніга 1979 г., ужо не адначасна дасьледчыкамі ў нашай прыродзе.

Цяпер на папуляцыі расьлін і жывёл уплываюць усё новыя, малавядомыя, часам, фактары. Напрыклад, зьмена клімату, у выніку чаго адбываецца міграцыя зьяроў. Бялая курапатка і палірная сава адлітаюць усё далей на Поўнач, але і любы неспрактыкаваны грамадзянін заўважае, што дзесьці гадоў амаль не відаць у нас пунсавягрудых гілеў. Не прылітаюць, як колісь, каб абсесці рабіны ў заснежаных парках. Сохнуць і марнеюць многія віды расьлін, больш уласцівых паўночным шыротам: некалі звычайныя ў нас карэльская бяроза, марошка ды інш. Апроч таго, моцна ўплывае на стан прыроды й гаспадарчая дзейнасьць у нашых суседзяў ды ў тых краях, куды адлітаюць у вырай птушкі. Тут ужо нічога не паробіш, патрэбны супольныя міжнародныя высілки, хоць часцей менавіта зь Беларусі сплывае ва ўсе бакі атрута і зараза па Нёмане, Дняпры й Дзьвінне. Але перадусім колькасьць відаў жывое прыроды ў нас няўхільна скарачаецца праз наша ж нядбалства. Можна бачыць тысячы вудалёў на водах падчас нерасту. Можна бачыць падпаленыя пожны й адхоны чыгунак увосень. Можна бачыць горы сьмецця ў лясах вакол дачных пасёлкаў. Урэшце, хіба хто ня бачыў, як падчыстую месцамі сякуць лес і тамсама па-

ляць галёль, каб не клапаціцца пра яго вываз. Гінуць праз браканьераў і проста хамаў тысячы жывёл, безліч расьлін і кветак. А тады чаго вартасць ўсё наша заканадаўства й тых строгіх слоў, што прапісаны ў Чырвоных кнігах?

У выніку ад аднаго выданьня да наступнага Чырвоная кніга Рэспублікі Беларусі становіцца ўсё таўсцьцейшая. Новая, апошняя рэ-

Чубатка жаўрук.

дакцыя папоўнілася ўжо дзясяткамі новых відаў жывёл і расьлін. Упершыню сярод «прэзэндэнтаў» на ўключэньне ў спіс зьявіліся заходнеўрапейскі глушэц, некаторыя віды кулікоў, шэрая гусь, традыцыйны паляўнічы від птушак — дупель. Утвая павялічылася колькасьць рыб, якія знаходзяцца пад пагрозай зьнікненьня. У тым ліку — папуляцыя ў рыбакоў сом і ўюн.

Зыходзячы з назапашаных звестак пра флору й фаўну Беларусі, навукоўцамі быў істотна перагледжаны пералік відаў, што былі ў другім выданьні Чырвонае кнігі. Дзеля неадпаведнасьці прынятым МСАП крытэрам было рэкамэндавана выключыць са спісу ажно 57 таксонаў (відаў, падвідаў і формаў): жамчужніцу (не рэгістравалася ў нашых краях паўтара стагодзьдзя), чырванавальбёвую казарку (больш не гняздуецца ў Беларусі), гіганцкую вечарніцу (не сустракалася з 1930-х гадоў). А некаторыя віды распладзіліся й ня маюць патрэбы ў адмысловых ахоўных захадах — лебедзь-шыпун, варакушка (маленькая

птушка з атраду вераб'іных), дзённы матыль махаон ды некаторыя іншыя. Але выпадкі стабілізацыі колькасьці — хутчэй, выпадковыя, чым вынік прыродаахоўнай дзейнасьці. Ну хто можа пахваліцца, што зьбярог тых матылёў?

Паводле вынікаў ацэнкі ступені рэальнага статусу пагрозы зьнікненьня таксонаў, іх нацыянальнае і міжнароднае значнасьці, а таксама зьмяняньня іх колькасьці ў Беларусі рэкамэндавана ўключыць у трэцяе выданьне Чырвонай кнігі дадаткова 65 відаў жывёл. Сярод іх ёсьць віды й зь непрадстаўленых раней кнігаў — п'явак, павукападобных і кругларотых. Упершыню ў ахоўны спіс трапілі грызуны — хамякі й сусьлікі, ня надта ўласцівых нашай фаўне, але іх папуляцыі ў нас, далёка за межамі іх сусьцэльных арэалаў, разглядаюцца як фэномэн. А паўсюднае іх скарачэньне на прасторах

відаў водарасцяў (супраць ранейшых 9). Па 34 віды было прынята ахоўваць грыбоў і лішайнікаў, што роўна ўдвая больш, чым іх было ў папярэдняй Чырвонай кнізе. Так, аховае цяпер будучь падлітаць шэрыя лісічкі, аска балотная, лішайнік кладонія.

Перш чым трапіць у спіс аб'ектаў аховы, рэдкія віды выбралі паводле новых крытэраў, прынятых Міжнародным саюзам аховы прыроды. Сучасны падыход да вызначэньня рызыкаўных відаў жывёл больш аб'ектыўны за ранейшы. Напрыклад, выключаны штучна занесеныя віды або тых, што апанавалі антрапагенныя ландшафты. Адпаведна, тых відаў расьлінаў і жывёлаў ня ёсьць эталённымі для Эўропы.

Але, з другога боку, павялічваючы спіс відаў у небясьпецы, беларуская дзяржава, па сутнасьці, расьпісваецца ў бясьсільлі ў справе захаваньня сваёй прыроды. Нічога за апошнія паўтара дзясятка гадоў ня зроблена дзеля ўзнаўленьня відаў, што яшчэ да сярэдзіны ХХ ст. былі ўласцівых нашай краіне: ні на адзін гектар не пабольшала насаджэньняў белае піхты, тых расьце толькі на адной дзяльцы ў Бела-веськай пушчы, не праводзіліся работы па аднаўленьні й вяртаньні на волю хахуляў і дроф. Работы па разьвязьдзеньні рэдкіх абарыгенных відаў рыб і іх вяртаньні ў прыродныя ўмовы таксама не вяліся. Гэта значыць, у нашай краіне няма яснага бачаньня пэрспэктывы.

Хочам мы, каб па нашых лясах скакалі, напрыклад, пярэстыя пекныя данізі, ці не? Няма нацыянальнае праграмы зьберажэньня й ўзнаўленьня відаў, іх пашырэньня. І разбурана сьстэма экалягічнага выхаваньня, што была паўстаала ў БССР у 1980-я гады. Сёньня ўсё можна пачынаць амаль з нуля: тлумачыць, што вужы не ядавітыя, кажаны ядуць шкодных інсэктаў, а рапухі не пад'ядаюць бульбы... Асноўны мэтад аховы рэдкіх відаў — «рас-тлумачальная работа сярод насельніцтва, якая арыентуе на ашчаднае стаўленьне да іх». Не памылоска, калі скажам, што гадоў 10 нішто гэтак «рас-тлумачальнай работы» ня бачыў.

Што ж, прынамсі, новая Чырвоная кніга Беларусі, ніяк не паспрыяўшы захаваньню прыроды, мо паспрыяе прапагандзе аховы прыроды. Яна будзе ня проста чарговым выданьнем, бо ўкладаньне гэткае кнігі — значны вынік працы вучоных, практычных дзейнасьці спецыялістаў з сьстэмы Міністэрства. Але канчатковы склад Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусі залежыць ня толькі ад навукоўцаў. Яны толькі прапановуюць, а пасьля іх спіс абмяркоўваецца на самых высокіх узроўнях, у самых разнастайных інстанцыях. Пагатоў, не ад экалягаў ці батанікаў залежыць сёньня лёс нашых краіны й яе насельніцтва, людзей і братоў іх малодшых.

ЛЕВЫМ ВОКАМ

За іншы сындрым

У Лёндане знеслі помнік маршалу Кітченэру, які «душыў» паўстаньне Махдзі ў Судане. У Парыжы перайменавалі вуліцу, якая насіла імя генэрала — гаіцянскага «Мураўева-вешальніка». Ці не чакае некалі падобны лёс і менскі «Востраў сьлёзаў»?

Уявіце сябе, што гадкоў гэтак праз сто новаму мэру Менску лабісты падсоўваюць прадэкт пабудовы на базе Сьвіслачы саракапаваровага гаражу для індывідуальных сродкаў мігдалактычных зносін. Натуральна, пад соўсам вяртаньня Нямізе камэрцыйна-атраакцыйнага іміджу. Паколькі рэалізацыя праекту вымагае дэканструкцыі аўганскага мэмарыялу, гэта выклікае ў грамадстве нежартоўную дыскусію аб далёкай вайне, што пачалася ў 1979 г. Каб не выглядаць у вачах грамадзкіх маніўраў, мэра Паўлаў (прапраўнік сучаснага бурмістра) склікае спецыяльную камісію. Заслухаўшы довады абодвух бакоў, яна павінна прыняць заключнае рашэньне. Мяркую, што аматарам захаваньня гістарычнай спадчыны гораду падчас палемікі будзе нялёгка.

Чым адрозніваецца брытанскі марш на Кабул 1839 г. ад кідаў жаўнераў «Віцязю» на

палац Аміна? Тая інтэрвэнцыя праходзіла па просьбе прэтэндэнта на прастол Шуджы-Хана і аргументавалася гістарычнай місіяй «блага чалавека». Тут — па інвэйтэшыне Багра-рака Кармаля са спасылкай на «інтэрнацыянальную дапамогу прагрэсіўнаму рэжыму».

Паколькі палова жыхароў Беларусі, як часткі Ёўразьвязу, праз сто гадоў будучы мусульманамі, яны, натуральна, падтрымаюць зносіны непалікарэктнага помніка. На блэгі канец запатрабуюць адкрыцьця на месцы кнігарні «Вянок» мэмарыялу невядомаму душману.

Ня выкліка ў сяброў камісіі захваленьня мастацкі вобраз герояў той вайны, створаны расейскай масавай культурай XX—XXI ст. Напрыклад, усё, на што здольны герой паліфікшэну Бешаны, — гэта з густам мацэць чачэнаў, шпіёнаў, бандытаў і латыскіх снайпэраў. Ну а артыкул у гістарычнай энцыклапэдыі аб тым, што нейкі вэтэран Аўгану быў фігурантам у справе палітычных зніклых у РБ, канчаткова даканае сяброў паважанай камісіі.

Не, баюся, мэмарыял асуджаны.

Толькі наша генэрацыя, якая бачыла «цынкаявыя дамавіны» і «могілкі з зорчакмі», можа спачувальна ўспрымаць слова «аўтанец». Захаваньне гэтай канатацыі і тыража-

ваньне яе на будучыню, здавалася б, павінна быць галоўнай задачай аўганскага руху.

Але нашы аўганцы пайшлі іншым шляхам. З аднаго боку, яны пазыцыянуюць сябе як ахвяр савецкага рэжыму, які іх, жаўтаротых смаркачоў, адправіў на верную сьмерць. З другога — зьяўляюцца самімі палымнымі фанатыкамі старога парадку, яго палітычнай культуры. Калі Аўганістан быў савецкім Вьетнамам, чаму вьетнамскі сындрым не такі, як аўганскі? Герой Вьетнаму Керы выступае супраць вайны ў Іраку, а герой Аўганістану Трошаў — за тое, каб закатаць Чачэнію пад асфальт.

Каб заўтра, у часы татальнай палікарэктнасьці, «аўганцаў» не лічылі банальнымі калінізатарамі, мяркую, ім трэба перагледзець канцэпцыю сваёй прысутнасьці ў Аўганістане. Чаму б не разглядаць тую вайну як першую гуманітарную інтэрвэнцыю? Хіба не на танках войнаў-інтэрнацыяналістаў прыйшлі ў Аўган праграмы ўсеагульнай адукацыі, эмансывацыі жанчын, аграрнай рэформы? Сучасным амэрыканскім акупантам у Аўганістане такое і ня сьнілася. Дык хто пасля гэтага інтэрвэнт — яны, які кідае вакуўмныя бомбы на кішлакі, або наш жаўнер, які навучыў прасавецкага афіцэра Шаха Масуда, галоўнага ворага талібаў, вайсковай справе?

Лёлік Ушкін, левы радыкал

Найтаньнейшая падпіска: сьпіс шапікаў

Найтаньнейшая падпіска на «НН» — на шапікі «Менгарсаюздруку». Каштуе такая падпіска на месяц усяго 1500 рублёў. Забіраць сваю газэту можна ў любой зручнай для вас гандлёвай кропцы «Белсаюздруку» ўжо ў чацьвер на абедзе. Друкуем адрасы пунктаў, дзе можна аформіць падпіску «Да запатрабаваньня».

Участак падпіскі «Белсаюздруку»:

вул.Валадарскага, 16, пак.200 227-88-41

Пункты прыёму падпіскі:

вул.Жукоўскага, 5, корп.1 224-32-03

вул.Раманаўскага Слабада, 9 200-83-04

вул.Кашавага, 8 230-29-20

Крамы:

№1 вул.Жукоўскага, 5 224-03-76

№2 пр.Скарыны, 44 284-83-59

№3 пр.Скарыны, 76 232-46-23

№4 вул.Леніна, 15 227-11-92

№5 вул.Енісейская, 6 243-16-30

№6 вул.Філімонава, 1 235-63-11

№7 вул.Коласа, 69 288-30-20

№8 вул.Сурганова, 40 232-45-10

№9 пр.Ракасоўскага, 140 247-30-15

№10 бульвар Шаўчэнкі, 7 233-74-88

№11 пр.Пушкіна, 77 255-80-71

№12 вул.Кіжаватава, 80 278-77-61

№13 вул.Каліноўскага, 82/2 264-06-42

№14 вул.Валадарскага, 22 227-75-55

№15 вул.Танка, 16 203-82-39

№16 вул.Харужай, 24 234-27-25

№17 вул.Нярасава, 35 231-03-28

№18 ст.м. «Плошча Перамогі» 284-31-06

№19 пр.Машэрава, 5/1 223-81-66

№20 вул.Ясеніна, 16 271-87-21

№21 ст.м. «Пушкінская» 255-57-20

№22 вул.Ілімская, 10, корп.2 243-16-83

№23 вул.Славінскага, 39 264-36-33

№24 вул.Жылуновіча, 31 295-05-74

№25 вул.Маркса, 21 227-08-52

№26 пр.Скарыны, 113 264-22-91

Шапікі:

№18 БДТУ, вул.Сьвярдлова, 13/4

№18 Пэдунівэрсытэт, вул.Савецкая, 18

№78 Гатэль «Юбілейны», пр.Машэрава, 19

№95 Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва, вул.Мяснікова, 39

№136 ст.м. «Плошча Якуба Коласа», выхад да Акадэміі фізыкаў

№187 Гатэль «Беларусь», вул.Старажоўская, 15

№189 Аўтавакзал «Маскоўскі»

№198 БДЭУ, пр.Парызанскі, 26

№209 Прахадная МАУ, вул.Сацыялістычная, 2

№228 Унівэрсытэт культуры, вул.Рабкораўская, 17

№232 Менскі з-д халадзільнікаў, пр.Машэрава, 61

№245 Больніца хуткай дапамогі, вул.Кіжаватава, 56

№259 Менскі гандлёвы каледж, вул.Усходняя, 183

№260 пр.Скарыны, 169

№262 Гатэль «Плянэты», пр.Машэрава, 31

№298 пр.Машэрава, 75/1

№3029-я больніца, вул.Сямашкі, 8

№313 Слабазкі прадзэд, 24

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,

У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бахчанская

галоўны рэдактар Андрэй Дынько

фотарэдактар Арцём Лева

карэктарка Настасья Мацяш

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

тэхнічны рэдактар Андрэй Чык

мастацкі рэдактар Сяргей Харушкі

выдавец і заснавальнік Фонд выдання газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Сьпасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 8 палос

фарматам А2, 4 друк. арк. Друкарня РПТ «Выдавецтва «Беларускі

Дом друку», Менск, пр. Ф.Скарыны, 73. Рэдакцыя не нясе адказ

насьці за змест размешчаных абвестак. Кошт свабоды. Пасьле

дзяньне аб рэгістрацыі прызначанага выдання №581 ад 4 ліпеня

2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Белар

усь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р

3015212000012 у МІГ ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3516. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаньня ў друку 21.00 15.12.2004.

Замова № 7596. Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

Вучы беларускую!

ПРИВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВИТАНЬНІ

Вінішу Віктара Раманенку з Днём народзінаў! Шча ня ўмерла Украіна, шча трывае Беларусь!

Кажаны Яе Вялікасьці вінішу Яе Вялікасьці з Днём народзінаў! Значыць звычайнага чалавека шча сьцяса 10 снежня — Дзень правоў чалавека. 11 снежня — дзень народзінаў гэтага чалавека. Вінішу!

Палігэты і палігэты вінішуць Туска з Днём народзінаў. «Водкі» найду? Сенька, бяры мяч

Сонца! Ты думаеш, я буду доўга круціцца вакол цябе? Няпраўда, вечно! Зямная куля. Са сьветам!

Сябры вінішуць Натальню Водзіч з Днём народзінаў! Значыць адшукіць папараць-кветку. Не пазней лета 2006 году!

Чарапахка! Вінішу з народзінамі. Зычу: 1) часцей мяне выгуляць; 2) купіць корм. Бо надакучыла проса. Сакрат Водзіч Чарапахка! З Днём народзінаў. Усёго табе самага лепшага, чыстага, цёплага, мякага, сонечнага, вясёлкавага...

Вавёрка

КАНТАКТЫ

Мянух (43/170/54), в/а, нежанаты, пазнаёміцца зь беларускамоўнай жанчынай, не сьпільнай да паўнаты. Магчыма стварэньне сям'і. А/с 6, Менск, 220012

Сікавіц інфармацыя, дакумэнты, фота, зьвязаныя з Булак-Балаховічам, «Зялёным дубам», «Чорным катом», беларускай партызанкай — куплю. Э-адрас: zmagat@yahoo.com. Т. 8-029-722-46-04

Куплю ўзнагароды БНР, БЦР, БКА, манэты ВКЛ, Рэчы Паспалітай, фота вайскоўцаў (беларускі нацыянальны фармаваньні часоў Другое сусьветнае вайны). Электронны адрас: zmagat@yahoo.com, т.: 8-029-722-46-04

Валыніца, ну колькі ўжо можна. Кірыла

КНИГІ

Набудо ўкраінска-беларускі слоўнік В.Лемцюгова. Т.: 668-57-75. Глеб

Статут і праграма Беларускай падпольнай партыі 1984 г. у часопісе «Асамблея» (№6—7, 2004). Шукайце парты «Кнігі — пошта».

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

ГЛ зь Менску. Зянон Пазыняк апошнім часам артыкулаў нам не прапаноўваў. Што датычыць Вашай крытыкі расейскамоўных дэмакратаў, мы трымаемся іншага прынцыпу: ня трэба дзяліць беларусаў, трэба памнажаць іх.

Андрэя А. і Г.Омелю. У артыкуле пра фэстываль «Рэнансэ гітары» не стае праблемы. Багата дэталюў, дробных рэфлексій, але праблемы, канфлікты, сутнасьці няма. З матэрыялу падзея паўстае вачыма шараговага слухача. Пісальніцкая праца вымагае дадатковай работы, дадатковае інфармацыі. А каб сабраць яе — ізноў жа трэба выразна ўсвядомляць, дзеля чаго, дзеля адказу на якія праблемы Вы пішаце.

Усім аўтарам, чые тэксты не надрукаваныя і хто не атрымаў адказу ў «Паштовай скрынцы». У Рэдакцыю прыходзіць зшама матэрыялаў, што і выклікала пэўную пашырэння газэты да 24 старонак. Большасьць матэрыялаў не змяніла характару будучы чаканьні наступнага году, бо цяпер у нас тэхнічнай магчымасьці зьмясьціць іх на 16 палосах.

Івану Т. зь Менску. У допісе пра вандроўку ў Крэва няма выхаду на шырэйшыя праблемы, якія маглі б зацікавіць шырэйшае кола чытачоў, — толькі апісаньне дзеяньняў і прыватных уражаньняў Вашае сяброўня.

НЯ РЭЖЦЕ ГАЗЭТУ!

Увага! Цяпер прыватную абвестку ў «НН» (ня больш за 15 словаў) можна падаць звычайным лістом (а/с 537, 220050, Менск), а таксама электроннай поштай на адрас nn@promedia.by або размясьціўшы на форуме сайту www.nn.by. Дык скарыстайцеся!